

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2017

Bohumil Pácl

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bohumil Pácl

Oldřich John – vzestup a pád politika

Bakalářská práce

Praha 2017

Autor práce: **Bohumil Pácl**

Vedoucí práce: **PhDr. Ondřej Matějka Ph.D.**

Rok obhajoby: 2017

Bibliografický záznam

PÁCL, Bohumil. *Oldřich John – vzestup a pád politika*. Praha, 2017. 40 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra evropských studií. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ondřej Matějka Ph.D.

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá osobností Oldřicha Johna, prvního předsedy Národního shromáždění republiky Československé pro roce 1948, vrcholného představitele sociální demokracie, jeho podílem na sloučení této strany s KSČ a na vzniku totalitního režimu, a následným politickým pádem spojeným se Státní bezpečností připravovaným procesem. Autor vyslovuje základní hypotézu, podle níž člověk talentem, schopnostmi a ambicemi předurčený pro politiku, svým jednáním, působením a činností výrazně přispěl k vítězství nedemokratického režimu, aby ho pak tento režim právě proto, že byl bytostný homo politicus, deprivoval a deklasoval. Zejména na základě pramenů je předkládán vývoj Johnovy politické dráhy, osobnostních rysů, vlastností, postupů a prostředků komunikace, které při svém působení ve veřejném životě využíval. V řešení bylo použito svědectví přímých účastníků Johnova jednání, dobových autentických záznamů a mediálních výstupů. Současně jsou podložena analýzou profilu a ambicí jedince, působícího v politice, kterou přináší teoretická literatura. Výsledky této práce umožňují vyslovit závěr o odpovědnosti politických elit v kontextu přeměny demokratické společnosti v totalitní, k níž došlo právě v únoru 1948.

Abstract

This bachelor thesis deals with Oldřich John, the first chairman of The National Assembly of the Czechoslovakian republic after February 1948, as the top representative of social democracy who participated in merging the social democracy and Communist Party of Czechoslovakia and therefore in development of totalitarian regime, which led into his political descent, also with careful contribution of State

Security. Author of the thesis establishes the key theory, that such a man, who is due to his talent, abilities and ambitions predestined to become a politician, in fact made great contribution to the victory of non-democracy regime, so this newborn regime could bring him down just for being homo politicus. The development of John's political career, evolution of his personal characteristic, qualities, ways and means of communication is described down to available sources, including eyewitness to his acting, authentic records, media resources, and also by personal profile analysis of politically active person brought by science books. On the basis of results of this thesis we may come to the conclusion about political elite's responsibility in the context of political turns in February 1948.

Klíčová slova

John Oldřich; únor 1948; demokracie; totalita, charakteristika politika; politická elita; sociální demokracie; komunistická strana

Keywords

John Oldřich, February 1948, democracy, totality, politician characteristic features, political elite, social democracy, Communist Party

Rozsah práce: 75.405 znaků.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 19. května 2017

Bohumil Pácl

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Ondřeji Matějkovi Ph.D. za inspirativní vedení i cenné rady a také všem obětavým a profesionálním pracovníkům archivů, kteří mi vždy vyšli maximálně vstříc.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno: Bohumil Pacl

E-mail: bohumil.pacl@email.cz

Studijní obor: HVK - Soudobé dějiny

Semestr a školní rok zahájení práce: ZS 2015

Semestr a školní rok ukončení práce: LS 2017

Vedoucí bakalářského semináře: Doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Matějka Ph.D.

Název práce: Oldřich John - vzestup a pád politika

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Tématem práce je rozbor politické osobnosti Oldřicha Johna, prvního předsedy Národního shromáždění republiky Československé po únoru 1948. Významný sociální demokrat se podílel na sloučení své strany s KSCĚ, a významným způsobem přispěl ke vzniku totalitního nedemokratického režimu v Československu. Bakalářská práce zkoumá zejména na základě pramenné základny způsob Johnova jednání, jeho osobnostního profilu a používaných prostředků politické komunikace a zabývá se problematikou důvodu přerodu úspěšného politika v podmínkách pluralitní demokracie v přísluhovače totalitního režimu, který přivodil jeho pád.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

1. Zrození politika; 2. Vrcholné období; 3. Politický pád

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV.

Archiv Poslanecké sněmovny, fond Ústavodárné národní shromáždění, nezpracováno.

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206

Muzeum Prostějovska. Archiv dobového tisku. Hlas lidu – týdeník sociální demokracie. Hlasy

Hané – týdeník Národního sjednocení.

Karel Kaplan, „Případ Oldřicha Johna, Akce Javor,“ in: Sociální demokracie po únoru 1948 (Brno: Doplněk, 2011), 99–110

Pavol Frič, Vůdcovství českých elit (Praha: Grada, 2008), 296.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM.....	5
PROHLÁŠENÍ.....	7
PODĚKOVÁNÍ.....	8
OBSAH.....	1
ÚVOD.....	2
1. ZROZENÍ POLITIKA.....	5
1.1 RADIKÁLNÍ SIRÉNA JAKO NÁSTROJ UCHOPENÍ MOCI.....	6
1.2 VZNIK NÁRODNÍ STRANY PRÁCE – MARNÝ BOJ.....	8
1.3 OBNOVENÍ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE – Z RADNICE DO PARLAMENTU.....	9
2. VRCHOLNÉ OBDOBÍ.....	10
2.1 DIPLOMAT A VYJEDNAVAČ.....	11
2.2 MÉDIA JAKO VÝZNAMNÝ PROSTŘEDEK PREZENTACE.....	17
2.3 RÉTORICKY ZDATNÝ POLITIK.....	20
2.4 AMBICE, SEBEPROSAZOVÁNÍ A VYVOLÁVÁNÍ POZORNOSTI.....	22
3. POLITICKÝ PÁD.....	26
3.1 JOHNHOVA ROLE KOLEM ÚNORA 1948.....	27
3.2 JOHN PŘEDSEDOU PARLAMENTU.....	30
3.3 VYŠETŘOVÁNÍ STÁTNÍ BEZPEČNOSTÍ.....	31
3.4 ODCHOD JOHNA Z POLITIKY.....	33
ZÁVĚR.....	35
POUŽITÉ ZDROJE.....	37
PRAMENY.....	37
LITERATURA.....	39

Úvod

Předkládaná bakalářská práce se zabývá osobností Oldřicha Johna. Již ve svých třiceti letech byl zvolen starostou Prostějova, vzestup jeho politické kariéry ukončila okupace Československa nacistickým Německem a zřízení Protektorátu. Johnova politická dráha pokračovala po druhé světové válce, stal se poslancem Prozatímního shromáždění a v parlamentních volbách dosáhl vynikajícího výsledku. V Ústavodárném shromáždění získal důležitou funkci, z pozice předsedy pověřeného parlamentního výboru řídil přípravu Ústavy. Spolu se Zdeňkem Fierlingerem, Ludmilou Jankovcovou a Evženem Erbanem byl po únorovém převratu 1948 za sociální demokracii kooptován do předsednictva ÚV KSČ. Když komunisté na základě nedemokratických voleb převzali moc, obsadil třetí nejvyšší ústavní post v zemi. Po pěti letech přišel strmý pád a odchod Johna z veřejného života.

Žádný z historiků se příběhem Oldřicha Johna dosud podrobněji nezabýval, s výjimkou Karla Kaplana, který mu věnoval kapitolu ve své monografii o vývoji sociální demokracie po únoru 1948,¹ přitom vychází z omezeného rozsahu zdrojů, jejichž relevantnost je ovlivněna okolnostmi doby, za které vznikaly.² Závěr vychází z premisy podobnosti Johnova případu kauze Slánského, s tím rozdílem, že Johna už politický proces nepostihl, vedení uspokojil pouze jeho odchod z funkcí. Kaplan sice přisuzuje zásluhu záchranu Johna před soudem Fierlingerovi,³ na základě jeho výpovědí v komisích pro stranickou rehabilitaci učiněných v politicky uvolněnější době o několik let později,⁴ ale nenachází přesnou odpověď na otázku, proč k perzekuci Johna vlastně došlo. Konstatuje, že chybějí poznatky o zákulisních jednáních vedoucích komunistů.⁵

K přesným důvodům Johnova politického pádu nelze jednoznačně dospět, ale na základě klasifikace Johnova osobnostního profilu je možno vyslovit primární hypotézu této práce: Člověk talentem, schopnostmi a ambicemi předurčený pro politiku, svým jednáním, působením a činnostmi výrazně přispěl k vítězství nedemokratického režimu, aby ho pak tento režim právě proto, že byl bytostný homo politicus, deprivoval a deklasoval. John svedl svůj individuální vítězný politický zápas, za který byl odměněn významnou, avšak formální funkcí. Uměl si razit cestu k moci využíváním svých

1 Karel Kaplan, „Případ Oldřicha Johna, Akce Javor,“ in: *Sociální demokracie po únoru 1948* (Brno: Doplněk, 2011), 99–110.

2 Kaplan vychází takřka výlučně pouze z archivních materiálů Státní bezpečnosti, která vedla na Johna svazek v rámci akcí Javor a Odpor.

3 Fierlingerovy výpovědi lze však označit jako obhajobu za jeho aktivní účast na režimu v 50. letech.

4 Kaplan, s. 107-108. Autor cituje z výpovědí a dopisů Fierlingera komisi z let 1963, 1969, 1975.

chráněnců, kterou mu klestili například Fierlinger nebo Čepička, a pozice zezadu jistit aparátem následovníků, který si vybudoval v rámci sociální demokracie v Olomouckém kraji.

Jakmile však John dorazil na vrchol, legitimní moc nejenže neposílil, ale úplně ji ztratil. Jistou roli v tom mohl sehrát i určitý stupeň vrozené naivity, indicie nalezneme u Johnova strýce Cyrilla Svozila, angažovaného prvorepublikového komunálního politika, který se stal členem fašistické strany a až na sklonku života z ní vystoupil. John ale k podobnému kroku už neměl příležitost, stal se vazalem nedemokratického režimu, který pomáhal vybojovat. V něm už fungovaly jiné principy, roli vůdce převzal kolektiv, tj. soudržné vedení, nebo dobově řečeno „zdravé jádro“ komunistické strany,⁶ do kterého nepronikl. Nové poměry mu zpřetrhaly léta budovanou síť následovníků a ti ho opustili. Jak to ve své době charakterizoval jeho známý, historik a pedagog Josef Polišínský: „Nasedl do rychlíku s nadpisem kariéra a nyní za jízdy neví, kam ho zavezl a nemůže z něho vystoupit.“⁷

Bakalářská práce se bude zabývat rozbořem Johnova politického profilu a osobnostních vlastností, jehož cílem je prokázat výše stanovenou hypotézu. Z hlediska kauzality se v Johnově příběhu jako zásadní jeví okolnost, jak se v boji o co nejvyšší vůdcovský post stal z bytostně demokratického politika přísluhovač totalitního režimu, do jaké míry šlo o vykalkulovaný tah ambiciózního jedince, či nevědomou součástí role protagonisty dějin v nesprávném čase. Pro co nejkomplexnější a nejpřesnější výzkum je nutné se k analyzované osobnosti dostat co nejbliže, proto při stanovení a výběru použitých pramenů a literatury bude kladen důraz na co nejautentičtější vyjádření, dokládajících Johnovy postupy, jednání a motivy.

Velká očekávání vzbudila existence dochovaného osobního archivu Hermy Svozilové Johnové,⁸ ale informace o jejím manželovi jsou v něm sporadické. Přestože byl veden velmi pečlivě s rozdělením na jednotlivé členy rodiny, složka se jménem Oldřicha Johna je prázdná. I když v něm nechybí takové relikvie, jako je poděkování Klementa Gottwalda za darovanou knihu, slavnostní pozvání na prestižní společenské akce z doby, kdy byl John předsedou Národního shromáždění. Po zhodnocení dostupných pramenů se k Johnovi bezprostředně dostaneme studiem rozsáhlého

5 Tamtéž, s. 109.

6 Tamtéž, s. 79

7 Viz kapitola 4. Odchod Johna z politiky

8 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206

souboru stenografických záznamů schůzí Ústavního výboru,⁹ jemuž předsedal. Bakalářská práce se bude opírat o další archivní prameny, ať již zmíněný svazek Státní bezpečnosti, tak i materiály z doby působení Johna v prostějovské komunální politice a v advokátní kanceláři.¹⁰ Vývoj jeho veřejné činnosti zachycuje také dobový lokální tisk.¹¹

Jako velmi zajímavý doplňkový zdroj je využita kniha vzpomínek Hermy Svozilové Johnové.¹² Končí však srpnem 1948, kdy se rodina stěhuje do Prahy. Jejich mládí je líčeno literárním žánrem, doba po konci války 1945 formou deníkových záznamů, které jsou čím dál stručnější. Cenné jsou však publikované výňatky z Johnova deníku a jeho poznámek, které mohou posloužit jako jedinečný dochovaný pramen, i když se jedná o velmi selektivní a rozsahem nevelký soubor informací. Vyjadřují se však o něm ve svých osobních záznamech další osoby, využit byl deník sociálního demokrata Zdeňka Pešky¹³ a tajemníka poslaneckého klubu komunistů Bedřicha Rattíngera,¹⁴ nebo paměti Jiřího Hájka, který s Johnem kandidoval do parlamentních voleb v roce 1948 za Olomoucký kraj.¹⁵

Protože pro významnou část Johnovy charakteristiky, jeho jednání a postojů bylo použito výpovědí osob o něm hovořících pro Státní bezpečnost, je třeba klást zřetel na to, o jaká tvrzení se v hodnotové škále pravda – lež jednalo. Kritický přístup k takovýmto svědectvím je nutný, vzhledem k době, kdy vznikala – období politických procesů, v němž hrozilo obvinění i z nejtěžšího zločinu proti státu komukoliv, kdo se znelíbil totalitní diktatuře – a také k postavení osob podávajících svědectví vůči bezpečnostním orgánům. Mohlo jít na jedné straně o horlivé informátory vymyšlející si pomlouvačné zkazky, na straně druhé o oběti zlomené vyšetřovacími metodami Státní bezpečnosti, jež do protokolu vypověděly, cokoliv jim vyšetřovatel nařídil. Z hlediska výpovědní hodnoty proto byly využity prameny, které spolu korelovaly a v tomto se dají považovat za objektivní.

9 Archiv Poslanecké sněmovny, fond Ústavodárné národní shromáždění, nezpracováno.

10 Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Prostějov, fond Advokátní kancelář John Oldřich, JUDr., Prostějov, číslo listu NAD: 408, datace 1937-1951. Nezpracováno.

11 Muzeum Prostějovska. Archiv dobového tisku. Hlas lidu – týdeník sociální demokracie. Hlasy Hané – týdeník Národního sjednocení.

12 Herma Svozilová Johnová, *Hanácká sága: Vzpomínky a deníky* (Praha: Arista, 2000), 485.

13 „Ve vládě s komunisty nebudeme mít žádný vliv.“ Deníkové záznamy profesora Zdeňka Pešky z let 1945-1948. Petr Koura a Vítězslav Sommer. Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů. 2, č. 1, (2008), 131–154.

14 Národní archiv v Praze, Rattínger Bedřich, prof., Deník 17.–22. 2. 1948. Č. f. 1907, inv. č. 5.

15 Jiří Hájek, *Paměti* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997), 349.

Další literaturu lze rozdělit do dvou skupin. V souvislosti s kontextem vývoje sociální demokracie po roce 1945 a sloučením s KSČ v roce 1948, na kterém se John podílel, to jsou dobové publikace sociální demokracie,¹⁶ monografie Václava Webera,¹⁷ životopis Alexeje Čepičky¹⁸ a Nedvědova studie o sloučení sociální demokracie s KSČ.¹⁹ Druhou část literatury tvoří jako teoretická základna sociologické a politologické práce o charakteristikách politického stylu a vůdcovství, z nichž zmiňme zejména studie Maxe Webera,²⁰ německého sociologa a ekonoma, jehož úvahy se věnovaly politice, moci a byrokracii, a dále soudobé autory Jiřího Pehe²¹ a Pavola Friče,²² kteří se zabývají vztahy společnosti, politiky a vůdcovství elit v českých podmínkách.

1. Zrození politika

„Únorové události nás nepřekvapily. Soudruh dr. John, jehož analýsy vývoje nám jasně ukazovaly, jakým směrem musíme jít, nikdy nezastíral dané skutečnosti, i když to hodně bolelo. Děkuji s tohoto místa soudruhu Dr. Johnovi za vykonanou práci pro republiku, stranu a socialismus,“ pronesl Květoslav Krapka na zasedání vedení sociální demokracie v polovině dubna 1948 a byl odměněn potleskem.²³ Sám netušil, že vynesl de facto nekrolog „demokratického“ politika Johna, jemuž v pozici fámula stál věrně po boku od společných politických začátků. Tehdy již byl v pozici starosty Prostějova,²⁴ kterou deset let před ním vykonával právě John. Do veřejného života vtrhli razantně ale už v roce 1930, kdy vstoupili strany, v příštích několika letech doslova revolučně zčeřili klidné vody lokální sociální demokracie, ovládli nejen ji, ale celé vedení města.

16 *Vývoj Čs. sociální demokracie* (Praha: Cíl, 1947), 48. *Zpráva o činnosti Československé sociální demokracie k XXI. řádnému sjezdu v Brně 14.–16. 11. 1947* (Praha: Cíl, 1947), 195.

17 Václav Veber, *Osudové únorové dny* (Praha: NLN, Česká historie, sv. 17, 2008), 426.

18 Jiří Pernes, Jaroslav Pospíšil a Antonín Lukáš, *Alexej Čepička: šedá eminence rudého režimu* (Praha: Brána, 2008), 305.

19 Jaroslav Nedvěd, *Cesta k sloučení sociální demokracie s komunistickou stranou v roce 1948* (Praha: Academia, 1968), 93.

20 Max Weber, „Politika jako povolání“ in *Metodologie, sociologie a politika*, překlad a výbor Miloš Havelka (Praha: OIKOYMENH 2009), 243–293..

21 Jiří Pehe, *Demokracie bez demokratů. Úvahy o společnosti a politice* (Praha: Prostor, 2010), 296. Jiří Pehe, *Klaus: Portrét politika ve dvaceti obrazech* (Praha: Prostor, 2010), 287.

22 Pavol Frič, *Vůdcovství českých elit* (Praha: Grada, 2008), 296.

23 Protokol ze zasedání zastupitelstva Československé sociální demokracie ze dne 17. dubna 1948 (Praha: Cíl, 1948), 45.

24 Květoslav Krapka byl starostou Prostějova v letech 1946–1949.

1.1 Radikální Siréna jako nástroj uchopení moci

Není divu, že Krapka s Johnem našli podporu u dalšího mladého sociálního demokrata Vojtěcha Outraty,²⁵ který byl od roku 1929 šéfredaktorem Hlasu lidu, sociálnědemokratického listu vycházejícího v Prostějově. Právě v něm se dočteme o činnosti sdružení Siréna pod hlavičkou Dělnické akademie, složeného z nejmladších členů strany, jakési úderné jednotky sociální demokracie. „Schůze fašistů byla zahájena konstatováním, že je přítomna Siréna a že kdo otevře hubu, dostane po kušni,²⁶ píše sebevědomě Hlas lidu v době předvolební kampaně v roce 1936. Siréna se starala o kulturní program na stranických schůzích. „Před zahájením schůze provedla Siréna sborovou recitaci Korteši N. rukují ven,²⁷ která byla velmi příznivě přijata a nadšeně aplaudována. [...] Po projevech opakovala Siréna recitaci a zpěvem Písně práce a Internacionálou byla tato zdařilá schůze ukončena.“²⁸

Největší politická konkurence sociálních demokracie, Národní sjednocení, přisuzovala radikálům ze Sirény důležitý podíl na koaliční krizi v zastupitelstvu města odstartované na jaře 1935. Sociální demokracie vypověděla spolupráci kvůli tomu, že starosta Jan Sedláček²⁹ se stal hlavním průkopníkem Národního sjednocení v kraji, opustil zásady demokracie a stal se fašistou. „Proti starostovi se bude postupovat co nejvíce a v každé maličkosti. Obětovat i vlastní lidi, však se jim to nahradí jinak. Všechno kritisovat, lidi příznivé Národnímu sjednocení úplně znemožnit a terorizovat, jejich postavení podryvat a činnost horlivě sledovat. Ať obecnost vidí, že starosta je bezmocný a jen z vůle sociální demokracie je něco umožněno,³⁰ citují Hlasy z Hané údajný postup radikálů ze sociální demokracie, do kterého údajně přinutili své zástupce a hodlali zapojit také národní socialisty a politické živnostníky. Radikálové chodili na schůze městského zastupitelstva do prostor pro veřejnost a bouřlivě dávali najevo svoji nevoli vůči starostovi. Ten poprvé v historii města dokonce vykázal veřejnost z jednání za asistence městských zřízenců, dav provolával hanbu, protestoval a ještě dlouho do zasedací síně doléhal hluk z chodeb a schodišť radnice.³¹

25 Outrata Vojtěch, 8. 4. 1902 Dřevnovice na Hané – 7. 5. 1942 Mauthausen, novinář, odborový a politický činitel. Encyklopedie ČSSD založena ke 135. výročí strany. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/o/outrata-vojtech/> [cit. 2017-03-03]

26 Z volebního bojiště. Hlas lidu, č. 43, 3. 6. 1936, 3.

27 Posměšek mířený na korteše (naháněče, agitátory) Národního sjednocení, kteří podle historického kontextu před každými volbami měli zaplavit město, přemlouvat a uplácet voliče.

28 Velký a zdařilý volební nástup. Hlas lidu, č. 40, 23. 5. 1936, 2.

29 Jan Sedláček kandidoval v roce 1932 za Národní demokracii.

30 Prostějovští sociální demokraté vypovídají boj starostovi. Hlasy z Hané, č. 35, 4. 7. 1935, 1.

31 Venkov vyhlásil bojkot Prostějovu: Bouřlivé schůze zastupitelstva. Hlas lidu, č. 47, 20. 4. 1935, 1.

Tah jim vyšel, většina zastupitelů se opakovaně nedostavovala na schůze a v důsledku ne usnášeníschopnosti bylo zastupitelstvo v listopadu 1935 rozpuštěno a vyvolány předčasné volby. Ty byly stanoveny na 7. června 1936.

Přestože byl Oldřich John příslušníkem patricijské a angažované rodiny, již jeho dědeček byl poslancem zemského sněmu, narodil se mimo manželství. Když mu byly tři nebo čtyři roky, přisvojil si ho hostinský Antonín John, za kterého se jeho matka vdala. Jak O. John píše ve svém životopise, manželství od začátku nebylo šťastné, po několika málo letech bylo rozvedeno, a Oldřich se s matkou a dvěma nevlastními bratry vrátil k prarodičům, kde strávil dětství. Zda tato okolnost hrála roli v jeho politickém působení a názorech, v levicovém vidění světa, není dohledatelné. Nelze to ale vyloučit, i v porovnání s politickým profilem jeho strýce, Cyrilla Svozila, nadšeného radikálního národovce. Oldřich vstoupil do politiky právě v okamžiku svého návratu do Prostějova v roce 1930 ze studií práv a po krátké koncipientské praxi v Olomouci, když ho zaměstnal strýc ve své advokátní kanceláři. Tu potom převzal po náhlém úmrtí strýce v roce 1935. Jaký vliv na synovce měl politik, jenž předtím absolvoval cestu od národních demokratů k fašistické straně, kterou ale také opustil a stal se nezávislým členem prostějovského zastupitelstva? Obraz charakteristiky Cyrilla Svozila přináší nekrolog, zveřejněný po jeho smrti v Hlasech z Hané: „Bylť na Hanáka až ku podivu temperamentním, byla to povaha egocentrická, která se prostě nedala vtěsnat do rámce žádné politické strany. Životem jej vedla velká ctižádost, která rýsovala jeho smělé politické plány. Před deseti lety se zdálo, že bude hráti významnou roli i mimo zdi hanáckého Jeruzaléma. Je mnoho těch, kteří v něm viděli příštího československého Mussoliniho. Vykonal na Moravě pro fašismus více, než gen. Gajda v Čechách, a přes to se rozešel i s tímto hnutím. Spokojil se s osudem kulturního a samosprávného pracovníka, zastupuje na obci již po dvě období stranu, která neměla členského seznamu a jejíž celý program omezoval se na pouhá dvě slova – dr. Svozil.“³² Přes svůj radikalismus byl Cyrill Svozil vysoce váženým člověkem pro své lidumilství, pomoc potřebným a štědré mecenášství.

Není bez zajímavosti, že Cyrill Svozil se v roce 1935 podílel na obstrukcích v prostějovském zastupitelstvu, kdy se na červencovou schůzi dostavila jeho skupina jen proto, aby ústy Svozila vyslovila nespokojenost s řízením města starostou Sedláčkem.³³ Ovšem v době předvolební kampaně o rok později se již Oldřich nemohl spolehnout na

32 Cestami osudu - Dr. Cyril Svozil je mrtev. Hlasy z Hané, č. 46, Ročník 53, 20. 9. 1935, 9.

33 Krise na prostějovské radnici vrcholí. Hlasy z Hané, č. 76, 5. 7. 1935, 3.

případnou záštitu svého strýce. Lze spekulovat, že jeho zkušenosti mohl uplatnit při sestavování kandidátky do předčasných obecních voleb, které byly stanoveny na 7. června 1936. Siréna ovládla sociální demokracii, odstranila dosavadní vedení, na přední místa kandidátky se dostali Vojtěch Outrata a Oldřich John. „Ne, že bychom ty vyřízené pány litovali: kdo si zahrává s ohněm, nevyhnutelně se spálí a dr. Novosadovi a spol. se stalo jen to, co jsme jim před rokem předpovídali, když oni na příkaz svých mladoturků ze Sirény rozbíjeli vládní koalici. (...) Dosavadní funkcionáři byli docela odkráglování drem Johnem a jeho Sirénou a zmizeli nenávratně propadlišti,“³⁴ glosovaly situaci pravicové Hlasy z Hané. Palácová revoluce proběhla na stranické schůzi. Johnův zaměstnanec Vladimír Fišer její průběh popsal později konfidentovi v komunistickém lágru: „Konala se schůze, na níž se mělo definitivně určit, kdo bude kandidátem na post starosty. Všichni byli přítomni, jen Dr. Novosad ne. Ten přišel s půlhodinovým zpožděním, zcela opilý. Během schůze vystoupil jistý Štěpánek, předseda mládeže sociální demokracie a pronesl dlouhou řeč jménem mladých, v níž žádal, aby mládeži byla dána možnost a navrhl za kandidáta Dr. Johna. Řeč nikdo nečekal, mocně zapůsobila, návrh byl projednán. Opilý Novosad se nebyl ve stavu bránit a tak byl na jeho místo zvolen John. Veřejnost nic bližšího nevěděla. Novosada opili odpoledne před schůzí Johnovi lidé a Štěpánek, předseda mládeže, byl vydržován Johnem tajně na studiích v Praze, John mu tajně platil 300 Kč, o čemž nikdo nevěděl, jen já, který mu z pokladny měsíčně ty peníze postupoval.“³⁵

John ve svém životopise přiloženému k přihlášce do KSČ na tuto dobu vzpomíná jako na období, „kdy se příslušníci jeho skupiny dožadovali rozbití radniční koalice,“ a „Při sestavování kandidátky se přes naši menšinu ve vedení podařilo dosáhnout, že někteří z nás byli kandidováni na zvolitelných místech.“³⁶

1.2 Vznik Národní strany práce – marný boj

John měl na prvním vrcholu své politické kariéry smůlu v tom, že v dosažené pozici starosty města nevydržel dlouho,³⁷ avšak nerezignoval kvůli své politické chybě, nedostatku komunikace, nebo opozičnímu tlaku. Na jeho odstoupení působily vnější vlivy, spojené s koncem pluralitního systému politických stran na podzim 1938, kdy se

34 Pepřenky. Hlasy z Hané, č. 21, 22. 5. 1936, ročník 54, 5.

35 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 234.

36 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 631, O. John: Doplněk ke kádrovému posudku.

37 John byl jmenován starostou v září 1937, rezignoval v lednu 1939.

v podstatě všechny strany spojily do Strany národní jednoty, vyjma komunistů a sociální demokracie. Sociální demokraté vytvářejí v prosinci 1938 proti Straně národní jednoty Národní stranu práce.³⁸ Tím se změnil poměr sil i v prostějovském zastupitelstvu, sjednocení měli 24, strana práce pouze 12 křesel; John byl nucen uznat přesilu a rezignoval.³⁹ Národní strana práce fungovala pouhé tři měsíce, po 15. března 1939 byly politické strany v protektorátu zlikvidovány.⁴⁰ To však John společně se svým spolupracovníkem Vojtěchem Outratou, šéfredaktorem stranického Hlasu lidu nemohl v předchozích týdnech tušit. Oba se v rámci Národní strany práce na místní úrovni významně angažovali.

První veřejnou schůzi Národní strany práce v Prostějově v plně obsazeném sále Dělnického domu řídil právě Outrata, druhým řečníkem byl John z pozice starosty a tehdy již zvoleného krajského předsedy NSP. Hlas lidu z této schůze přinesl rozsáhlý článek⁴¹ a ve stejném čísle reportoval i rozvoji nové strany v rámci celého regionu střední Moravy. Jak vyplývá z noticky Johna, uveřejněné v této souvislosti, zakládání jednotlivých poboček NSP bylo využito k agitaci Outratou řízeném Hlasu lidu a k získávání nových předplatitelů.⁴² Na schůzi NSP byl schválen plán nábory nových předplatitelů Hlasu lidu, který měli zajišťovat straničtí funkcionáři v jednotlivých částech střední Moravy. Do konce února 1939 mělo podle usnesení přibýt 2.090 nových předplatitelů, na tiskový fond Hlasu lidu měly jít také peníze z výtěžku plesů apod.⁴³

Ovšem nastartovat tiskový orgán nového politického subjektu se již nepodařilo, působení Národní strany práce neměla dlouhého trvání, byla koncem března 1939 rozpuštěna vládním nařízením.⁴⁴

1.3 Obnovení sociální demokracie – z radnice do parlamentu

V době nacistické okupace byl John donucen z politiky odejít.⁴⁵ Ovšem po osvobození republiky se okamžitě zapojil do politického života. Hned po příjezdu

38 Vývoj Čs. sociální demokracie, 29.

39 Dobrý starosta odchází. Hlas lidu, č. 8, 1. 2. 1939, 1.

40 Politické sjednocení českého národa. Hlas lidu, č. 22, 22. 3. 1939, 1.

41 První veřejná schůze NSP na Moravě. Hlas lidu, č. 5, 22. 1. 1939, 5.

42 "Jsem povinen naší veřejnosti sdělit, že v poslední době každého dne pošta i schůzovní referenti přinášejí nové a nové přihlášky k odběru Hlasu lidu. Pokračujme v této práci a v celé župě!" píše John. O našem tisku, Hlas lidu, č. 5, 22. 1. 1939, 5.

43 Ze schůze župního výboru Nár. Strany práce. Hlas lidu, č. 6, 25. 1. 1939, 5.

44 Jan Kuklík, „Politické strany. Národní strana práce (1938-1939),“ in *Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 2. díl. Období 1938-2004.* Jiří Malíř a Pavel Marek (Brno: Doplněk, 2005), 1073–1090.

45 Viz Podkapitola 2.1 Diplomát a vyjednávač.

sovětských vojáků do města 9. května 1945 přichází na radnici, přikazuje vyvěsit státní prapor na radniční kupoli a v prohlášení prostřednictvím tlampače z radnice vyzývá coby starosta občany k zachování klidu a naprosté kázně. Starostou je však pouze do odpoledne, kdy je sestaven místní národní výbor, jehož předsedou je komunista Antonín Mazouch. John se stává místopředsedou výboru.⁴⁶ V polovině října 1945 byl zvolen poslancem Prozatímního národního shromáždění a členem ústavně právního výboru.⁴⁷ Když později obhájí sloučení sociální demokracie s KSČ, na stranické schůzi říká: „Komunisté tvrdí, že jsme jako strana prohráli, kdyby jsme měli širokou dělnickou základnu, ale že jsme přijali do svých řad ze všech tříd lidi, chybí nám radikální živly.“⁴⁸ V této analýze se shoduje s Nedvědem,⁴⁹ který při hodnocení výsledků parlamentních voleb v roce 1946 upozorňuje na fakt, že ve všech evropských zemích se sociálně demokratické strany, jež se neorientovaly na masovou práci mezi dělnictvem, a ČSSD mezi ně patřila, nedostaly v prvních poválečných volbách přes 20% hlasů, v případě Československa to bylo ještě méně. V Čechách byl volební výsledek sociálních demokratů 14,95%, na Moravě 16,74%. Ovšem v Prostějově se Johnovi podařilo přesvědčit 6.794 voličů a sociální demokracie získala 30,18% hlasů. Úspěch, který byl v rámci celé republiky ojedinělý, nadprůměrného výsledku dosáhla sociální demokracie i v Johnově Olomouckém kraji, když obdržela 18,38% hlasů. V žebříčku 19 volebních krajů se tak Olomoucko umístilo na pátém místě.⁵⁰

2. Vrcholné období

V první kapitole byly nastíněny základny konjunkturních okamžiků Johnova politického života. Ty můžeme shrnout do tří bodů – dosažení starostenského postu, vítězství ve volbách do Ústavodárného shromáždění a obsazení postu předsedy Ústavního výboru. Post předsedy Národního shromáždění o dva roky později, v Johnově kariéře nejvyšší, byl pro něj odměnou vedení komunistů za značný podíl na jejich převzetí moci v zemi. Tato funkce Johna sice patrně uspokojila, avšak v přituhující normalizaci se z něj stala jen loutka přednášející oficiální projevy plné

46 Svozilová Johnová, 323-325.

47 Prozatímní Národní shromáždění zvoleno. Hlas lidu, č. 18, 20. října 1945, 1.

48 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 115-117, Opis záznamu schůze MO ČSSD v Prostějově z 10. dubna 1948.

49 Nedvěd, 51.

50 Zpráva o činnosti Československé sociální demokracie k XXI. Řádnému sjezdu v Brně 14.– 16. 11. 1947, přílohy, tab. I–III.

prázdných frází. John se v době kolem únorových událostí roku 1948 stal jednou z klíčových postav politického vývoje, řízeného komunisty, ovšem netušil, že si zahrává s ohněm spalujícím demokracii a pluralitu. A v té už pro člověka označeného přídomek *politicus* není místo.

Mezi kvality politika patří umění diplomacie, schopnost nalézat kompromis v každé situaci a spojovat zdánlivě nesmiřitelné postoje, nacházet i v případě negativních rozhodnutí ospravedlnitelné argumenty, ovládat rétorické a přesvědčovací dovednosti. Ovšem úspěšný politik má i takové vlastnosti, jako jsou ctižádost, ješitnost, touha po moci, potřeba stavět sebe sama do popředí, vyvolávání zdání co největšího vlivu, kterým navenek působí, jistá míra populismu a demagogie jako prostředek vymezení se proti politickému soupeři.⁵¹ Člověk musí mít pro působení v politice tyto vlastnosti v krvi. Čím více se jedná v podstatě o instinktivní jednání na bázi základní potřeby, tím lepší výchozí podmínky vůči svým soupeřům získává.

2.1 Diplomata a vyjednávač

Mezi základní vlohy politika patří umění diplomatického vyjednávání. O potřebnosti těchto schopností se již dočteme v klasickém díle politické strategie Vladař; Niccolò Machiavelli píše o potřebě obratné diplomacie v případě panování z vůle spoluobčanů.⁵² Dobré interpersonální dovednosti, schopnost komunikovat a přesvědčit ostatní bez využívání negativních nebo donucujících praktik jsou jedním ze základních rysů dobrého vůdce.⁵³

Podívejme se na způsob Johnova umění diplomacie a urovnávání střetů, nejprve prostřednictvím stenografického záznamu ze schůze Ústavního výboru. Od začátku projednávání se vedla obšírná polemika okolo označení československého typu demokracie.⁵⁴ John dosavadní nevalné výsledky diplomaticky obhajoval. „Je to pochopitelné, uvážíme-li, že jsme měli k dispozici prakticky jen měsíc. ... Myslím, že v příštích schůzích budeme moci podstatně postoupit kupředu.“

Přes odpor komunistických poslanců byla nastolena potřeba vytvoření týmu expertů. John musel uklidňovat vzrušenou debatu mezi Miladou Horákovou a Alexejem Čepičkou.

51 Viz Pehe, Klaus: Portrét politika ve dvaceti obrazech, 12.

52 Nicollò Machiavelli, *Vladař* (Praha: Ivo Železný, 1997), 41.

53 Frič, 140.

Milada Horáková: „Co tu bylo předneseno, jistě nebylo něčím takovým, co by mělo vyvolat představy této smutné nebo ne dostatečně dobré historické zkušenosti, protože my sami ty experty...“ Alexej Čepička: „Nemáme nic rozřešeno a budeme volat experty...“ Horáková: „...Ale již polemizujete, dříve než tuto otázku přednáším...“ Čepička: „Musíme odvrátit podezření, že se chceme vyhnout řešení a že chceme, aby zde někdo...“ Horáková: „Dodávám, že bychom také měli dodržovat určitou parlamentní formu, to znamená neskákat si vzájemně do řeči a počkat, až nám předsedající udělí slovo.“

John vstoupil do slovní přestřelky s tím, že se přimlouvá, „abychom svůj temperament krotili do té míry, že aspoň budeme mít ve svých řečech určitý systém.“ Čepička: „Prosím důsledně i pro plénum parlamentu, že se nebude hulákat a křičet, když se mluví.“ John: „Myslím, že tato poznámka je nepřipadná.“ Čepička: „Rozpočtová debata ukázala, že vypadá všelijak.“ John: „Dovolte, abych také něco řekl v této věci. Konstatuji, že v tomto výboru se nic takového neudálo, co by bylo lze nazvat hulákáním a křičením. Prosím, aby se pánové mírnili ve svých výrazech a aby přiměřeným způsobem mluvili k věci.“ Krátce po této slovní při druhá schůze skončila závěrečným slovem Johna. Diplomatically konstatoval, že „v podstatě není sporu o tom, zda experti mají být přijati nebo ne. Jest jen otázka, v kterém stadiu. To je otázka spolupráce a otázka velmi vážná. Vy to víte velmi dobře. Proto bych vás prosil, abyste mi dali příležitost, abych stanoviska stran dostal na stejnou rovinu a abych mezitím také zjistil, jaké návrhy jednotlivé strany budou mít.“ Na Johnovu repliku již nikdo nereagoval.

Vojtěch Erban o Johnovi vypověděl, že „ve svých stycích dbal vždy toho, aby co nejvíce rozšířil okruh lidí na něho napojených, nebo takových, kteří jsou ochotni se s ním vzájemně podporovat. To se mu bezvýhradně podařilo v Olomouckém kraji.“⁵⁴ John se Erbanovi svěřil, že ho soudruzi v kraji přímo zbožňovali a nosili na rukou z vděčnosti za jeho prozíravost, která prý je uchránila před takovými pohromami, jaké stihly sociální demokraty v jiných krajích. „John zvláště zdůrazňoval, že má osud sociální demokracie plně v rukou a má takovou výhradnou důvěru u KSČ, že mu do věcí strany nikdo nemluví. Tak například celé vylučování pravičáků ze strany se obešlo

54 Archiv Poslanecké sněmovny PČR, fond Ústavodárné národní shromáždění, nezpracováno. Stenografický záznam 2. schůze Ústavního výboru, 16. ledna 1947. Z vystoupení gen. zpravodaje Procházky.

55 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 60-65, Zápis o výpovědi se zajištěným JUDr. Vojtěchem Erbanem.

vyločením dvou naprosto bezvýznamných zchátralých lidí v odlehlé vesnické organizaci.“⁵⁶

V kontextu srovnání z pera B. Rattíngera referujícího o průběhu jednání s Johnem o „očistě“ v sociálně demokratickém poslaneckém klubu po únoru 1948: „Když však bylo hovořeno o konkrétních osobách, (John) zastával se Gottwalda,⁵⁷ který sice v zemědělském výboru postupoval velmi reakčně, ale ve vnitropolitickém životě Johna plně podporoval. Jak uvnitř klubu, tak i na sjezdu vždy hlasoval v bojovém hlasování s ním a celou levicí.“⁵⁸ V dalším rozhovoru s Rattíngierem se John zastal poslance Kaplana, kterého označil „za neškodného člověka dělnického původu, který ač pod silným nátlakem pravice na Ostravsku, přece jenom šel s levicí, proto by měl být pardonován.“⁵⁹ Stejně se John vyjádřil i o poslanci Cíglerovi.

Ve svazku na Johna je zadokumentována výpověď spolustraníka Jaroslava Šimáka, bývalého referenta na ministerstvu spravedlnosti, který s Johnem přicházel do pracovního styku v rámci přípravy ústavy. Po únoru 1948 mu byl krajským výborem sociální demokracie uložen disciplinární trest zbavení všech funkcí na dva roky za protikomunistickou linii. John, který o tom nevěděl, Šimáka kontaktoval ve věci přípravy slučovacího výboru s KSČ. Když se dozvěděl, že je zbaven funkcí, vzkázal Šimákovi, že on s tím nesouhlasí a ať si podá stížnost k ústřednímu výboru strany. „Stížnost proti usnesení krajského výboru jsem podal a tato byla za krátkou dobu na to kladně vyřízena,“ vypověděl Šimák.⁶⁰

V. Erban pak líčí střet o řízení stranické odborné komise k přípravě ústavy v roce 1946. O post předsedy se vedle Johna ucházel dr. Zdeněk Peška, podle Erbana zatvrzelý Johnův nepřítel.⁶¹ „Přesvědčoval jsem Johna, aby převzal funkci předsedy

56 Tamtéž.

57 Poslanec Antonín Gottwald, který byl v meziválečném období členem agrární strany a po válce přestoupil k sociální demokracii. Narodil se ve stejném roce jako John (1907) a byl poslancem ČSSD za Olomoucký kraj. Ve volbách 1946 trojka kandidátky do parlamentních voleb.

58 Záznam Rattíngera z 5. března 1948.

59 Tamtéž.

60 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 549-550, Protokol o výpovědi s obviněným JUDr. Jaroslavem Šimákem.

61 Srov. Deník Zdeňka Pešky, 15. září 1946: „Přišel ke mně John a říkal, že prý byl představenstvem jmenován předsedou ústavně právní komise. Řekl jsem to jednomu z členů, který šel za Vilímem. Sám jsem šel později k Vilímovi a řekl mu, že komise má být vyslechnuta, a mimo to, že jsem komisi celý rok vedl, poněvadž Kraus neměl mnoho času, že bych se tím cítil dotčen. Vilím [řekl], že nic ještě není definitivně dohodnuto. Pak s Krausem. Ten, že se vůbec nevzdal a že domluvil, že po čase, kdy povedu sociálně pol[itickou] komisi (místo Zelenky, který odjede na čas do Švýcar), povede to místopředseda. Jen subkomisi pro ústavní věci by vedl John. Velmi se zlobil, že je v tom všem takový zmatek. Pak přišel John ještě jednou, že souhlasí, abych vedl subkomisi pro ústavní věci, a že bude jen spojovacím článkem k předsednictvu a N[árodním]u s[hromáždění]. Dohodli jsme se, že přijdu za 3 týdny do představenstva k rozpravě o nové ústavě.“

stranické ústavní komise. John tak neučinil ani potom, když se na věci usneslo představenstvo strany. Říkal, že nechce Pešku ranit a že s ním raději vyjde po dobrém.⁶² John se nakonec s Peškou dohodl, že pro forma zůstane předsedou, fakticky komisi povede Peška z místopředsednické pozice, John po čase rezignuje, aby uvolnil Peškovi místo. Tento postup vysvětlil Peška: „J[ohnovi] záleželo nejvíce na tom, aby nebyl blamován odvoláním z té funkce.“⁶³

Další ukázkou postupu při získávání politického konkurenta může být příklad Blažeje Vilíma, blízkého spolupracovníka Václava Majera, vůdce pravicového křídla v sociální demokracii. Václav Erban o tom vypověděl: „Blažeje Vilíma se snažil John získat slibováním vyššího platu, konkrétně 25.000 Kčs měsíčně⁶⁴ a dále tím, že ho zval na projevy ve svém volebním kraji a snažil se na něho působit i soukromě. Říkal o Vilímovi, že je to velmi schopný a bystrý člověk, který v jádře není politicky špatný a bylo by tedy velkou posilou pro levici, kdyby se podařilo Vilíma odpoutat od Majera.“⁶⁵ Weber takové politické prostředky nalézá již v nejranějších politických útvarech, kdy se vůdce snaží prostřednictvím těch, kteří jsou na něm osobně závislí odměňováním, soustřeďovat moc a vytvořit vlastní, čistě osobně na něm závislé vojsko.⁶⁶

Zřetelný rozměr Johnovy diplomacie a schopnosti vyjednávání dokládá také průběh a výsledek koaličního vyjednávání při uzavírání koalice na prostějovské radnici. Z mladého revolucionáře Sirény, který se předtím významným způsobem podílel na pádu starosty Jana Sedláčka z Národního sjednocení, se okamžikem voleb stal ambiciózní, přitom trpělivý tvůrce nové široké koalice, který se účastnil všech jednání.⁶⁷ Připomeňme, že Sedláčkovo starostování skončilo jeho žádostí o rozpuštění zastupitelstva zasláné okresnímu úřadu, po vleklé krizi vrcholící nemožností schválit rozpočet města na příští rok kvůli nedostavování se většiny konšelů na schůze.⁶⁸ Město Prostějov začal od listopadu 1935 řídit vládní komisař a ministerská rada vypsala předčasné volby na 7. června 1936. Volby přinesly patovou situaci, žádná ze stran nezískala potřebnou většinu. Zvítězilo Národní sjednocení s 15 mandáty, sociální

62 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 60-65, Zápis o výpovědi se zajištěným JUDr. Vojtěchem Erbanem.

63 Zápis v Peškově deníku ze dne 3. května 1946.

64 Srov. s případem zavázání předsedy mladé sociální demokracie Štěpánka v podkapitole 1.1

65 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 60-65, Zápis o výpovědi se zajištěným JUDr. Vojtěchem Erbanem.

66 Viz Weber, s. 245-247.

67 Viz Johnovo vyjádření: Byl jsem přítomen všem poradám, které předcházely utvoření koaliční většiny. Slovo ke všem občanům Prostějova. Hlas lidu, č. 67, 28. srpna 1937, 1.

68 Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Prostějov, Materiály Městského zastupitelstva v Prostějově. Nezpracováno.

demokraté dostali 10, národní socialisté 5, lidovci a komunisté po 3. O zbývajících šest křesel v 42členném zastupitelstvu se podělili živnostníci, sionisté a republikáni. Ustavující schůze zastupitelstva se konala až 21. května 1937.⁶⁹ Bezmála rok trvala koaliční jednání, jejichž průběh dokumentuje tehdejší místní tisk. Brzy po volbách se dohodli sociální demokraté s národními socialisty, komunisty a sionisty na Johnovi jako budoucím starostovi. Ovšem do získání většiny jim chyběly dva mandáty. Jazyčkem na vahách se stali lidovci, kteří vytvořili sedmičlenný tzv. Občanský demokratický střed a nabídli koalici Národnímu sjednocení a Sedláčkovi post starosty. Tomu se však tak těsná koalice nelíbila a vyslovil podmínku, aby do ní vstoupily obě socialistické strany. Z dalšího vývoje pak vyplývá, že otěže převzali sociální demokraté pod taktovkou Johna, nabídli lidovcům vedle postu náměstka starosty také další místo v radě a získali je na svou stranu. Prostřednictvím svého listu posílali Národnímu sjednocení vzkazy, ať se připojí: „Společná zodpovědnost za osudy republiky, v níž je často nutno obětovat ze svého stranictví, naučila je, že lze se dohodnout k tomu druhu občanské snášenlivosti, která jsouc nad stranictví povznesena, prospívá všem.“⁷⁰ V tomto okamžiku do kouta zatlačené Národní sjednocení z obavy o úplné vyřachování z vlády nad městem bylo donuceno akceptovat, že příštím starostou bude John. V poslední fázi jednání se ještě pokusilo prosadit, aby v polovině volebního období vystřídali ve vedení města sociální demokracii na pozici starosty,⁷¹ druhá strana na to však nepřistoupila. „Vyslovuje se však jednomyslný požadavek občanstva, aby na radnici došlo ku prospěchu města a všeho jeho občanstva. Strany, jež se dohodly na volbě dra Johna starostou města, prohlašují, že tento požadavek budou respektovat,“⁷² uzavřel Hlas lidu týden před ustavující schůzí zastupitelstva. John po svém zvolení všem politickým partnerům vzkázal: „V těchto dnech je tedy boj o prostějovskou radnici dobojován. Není vítězů, není poražených. Je před námi šest let těžké, ale také radostné práce, Prostějov má mnoho možností, Prostějov je zdravé, vzorné město.“⁷³

Právě v pozici starosty měl John nejvíce prostoru pro osobní politickou práci. Podařilo se mu dojednat jednomyslnou podporu zastupitelstva jím předkládanému

69 Ustavující schůze městského zastupitelstva. Hlasy z Hané, č. 21, 21. května 1937, 3.

70 Pět měsíců od obecních voleb v Prostějově. Hlas lidu, č. 86, 31. října 1936, 1.

71 Vlivem historických událostí nakonec k vystřídání postů opravdu došlo. 31. ledna 1939 John rezignoval na svou funkci, v níž ho nahradil vůdce stran národního sjednocení Sedláček. John úřad prvního náměstka ale po 15. březnu 1939 nevykonával, vzal si dlouhodobou dovolenou.

72 Za týden bude zvolen starosta města Prostějova. Hlas lidu, č. 38, 15. května 1937, 1.

73 Slovo ke všem občanům města Prostějova. JUDr. Oldřich John, Hlas lidu, č. 67, 28. srpna 1937, 1.

návrhu rozpočtu na rok 1938, k níž došlo poprvé v novodobé historii města.⁷⁴ Svými kontakty na ministerstva vedená sociální demokracií se mu podařilo urychlit výstavbu domu se sociálními byty, který dodnes slouží obyvatelům Prostějova. Po 15. březnu 1939 pro něj politika skončila, v jeho bytě provedlo gestapo prohlídku a zabavilo některé knihy. Za okupace byl dvakrát zatčen a uvězněn, poprvé od září 1939 na dvanáct měsíců v Dachau, později Buchenwaldu, podruhé v září 1944 na krátkou dobu v Kounicových kolejích v Brně. V rámci pozdějšího vyšetřování Státní bezpečností se objevilo podezření, že John spolupracoval s nacisty. Obvinění se ale nikdy neprokázalo. John vždy tvrdil, že se zapojil do odboje, ale ani k tomu nejsou dochovány žádné konkrétní materiály, stejně tak jeho manželka v životopisné knize zmiňuje pouze blíže nespecifikované setkání jejího manžela s ruskými partyzány na jaře 1945.⁷⁵ Jisté však je, že po celou dobu Protektorátu pokračovala činnost jeho advokátní kanceláře v Prostějově, a John tak musel vycházet se státními orgány pod německou správou. I to je doklad jeho umění vyjednávat a snahy vycházet s každým.

Vysoké pracovní nasazení Johna lze sledovat před již zmíněnými pro něj veleúspěšnými volbami v roce 1946. V této době měl na místní úrovni velmi dobré postavení, mohl těžit ze své pozice úspěšného předválečného starosty zvoleného všemi demokratickými stranami a jediného tehdejšího poslance za Prostějov v Prozatímním shromáždění, jež umocňovalo první místo na celokrajské kandidátce ČSSD. Přesto neoponechal nic náhodě a vedl velmi intenzivní předvolební kampaň, Svozilová Johnová⁷⁶ eviduje, že po městech a vesnicích kraje absolvoval více než 60 schůzí, tu největší měl v prostějovském Dělnickém domě 24. května, největší sál ve městě byl nabitý k prasknutí včetně přilehlé restaurace a zahrady. Johnův projev, pronášený samozřejmě spatra přenášely amplióny městského rozhlasu po celém Prostějově. V agitačním článku o Johnově jeho spojenec Krapka píše: „Olomoucký kraj zná velmi dobře Oldřicha Johna a píši-li tyto řádky, je to jen proto, abych podtrhl význam jeho osoby. Poznal jsem ho za všech okolností [...] a vše, co jsem výše napsal, bych shrnul v několika slovech, která jsou vždy oceněním v lidovém způsobu: Oldřich John je poctivý chlap.“⁷⁷

74 Po prve jednomyslně schváleny rozpočet města Prostějova. Hlas lidu, č. 89, 13. listopadu 1938, 3.

75 Svozilová Johnová, 309.

76 Tamtéž, 398–399.

77 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová, Herma. Č. f. 2206, výstřižek článku Soudruh dr. Oldřich John – vedoucí kandidát olomouckého kraje, autor Sláva Krapka.

Mnoho vyjednávacího úsilí vynaložil John v době předcházející únoru 1948. Časté politické spojení měl jako prakticky mluvčí levice v sociální demokracii již delší dobu se Slánským a Čepičkou.⁷⁸ S Čepičkou se poznal a sblížil již poté, co se stal členem ústředního vedení sociální demokracie a předsedou jejího krajského výboru v Olomouci. Jak konstatují Jiří Pernes, Jaroslav Pospíšil a Antonín Lukáš, porozuměli si brzy, neboť srdce obou bilo vlevo a na řešení většiny problémů měli podobné názory.⁷⁹ Toto tvrzení rozvíjí i charakteristika, kterou si poznamenává tajemník komunistů Rattinger: „Tím, že je v úzkém přátelském styku s dr. Čepičkou, že jeho poměr k dr. Gregorovi, a domnívám se i ke mně, je velmi kladný, můžeme ho vždy ovlivňovat v žádoucím směru. Je to však člověk, který jde vlastní cestou.“⁸⁰ 20. února 1948 Svozilová Johnová deníkovým záznamem popisuje: „Národní fronta je v troskách. Olda volá, že jednal se Slánským celou noc, a že domů nemůže přijet.“⁸¹ Další jeden a půl hodinové jednání Johna se Slánským, tentokrát 4. března 1948, je zaznamenáno v deníku Rattingera.⁸²

2.2 Média jako významný prostředek prezentace

John si byl vědom, že velmi důležitým nástrojem pozitivního ovlivňování veřejnosti a osobní prezentace jsou média jako prostředek hromadné komunikace. Musel v tom být podporován manželkou,⁸³ která kladla na představování se v médiích velký důraz, například když zmiňuje po vystavení jejich svatebních snímků ve výkladu místního fotografického salonu zveřejnění v celostátním bulvárním tisku.⁸⁴ Na jiném místě knihy pak Svozilová Johnová líčí první kroky manžela po příchodu na prostějovskou radnici, pořídil si diář na zapisování schůzek a objednali předplatné výstřižkové služby Argus, která je denně zaplavovala materiálem z denního tisku.⁸⁵

78 Zápis o výpovědi se zajištěným JUDr. Vojtěchem Erbanem.

79 Pernes, Pospíšil a Lukáš, 123.

80 Záznam dr. Bedřicha Rattingera.

81 Svozilová Johnová, 456.

82 Záznam Rattingera z 5. března 1948: „Včera jsem měl rozhovor s Johnem ve věci činnosti zdejšího A[kčního] V[ýboru]. Navazuje na náš dřívější rozhovor o nutnosti očisty v soc. Dem. Straně, ukázal mně článek v Právu lidu, týkající se vyloučení posl. Novotného a Veverky, jako důkaz toho, že bylo již provedeno, o čem jsme posledně mluvili a na čem jsme se usnesli. V této souvislosti řekl John, že navštívil s. Slánského a mluvil s ním 1 ½ hod. O obsahu rozhovoru neinformoval.“

83 Herma Svozilová Johnová (1914-2009), prozaička a básnička.

84 Svozilová Johnová, 166: „Byli jsme samozřejmě ohromeni. O nějaký den později se objevila naše fotografie v Pestrém týdnu, později ještě v jiných časopisech. Starosta dr. Oldřich John a slečna Svozilová, svatba na Svatém Kopečku.“

85 Tamtéž, 178.

Mediální podporu John obratně využíval již od svého nástupu do politiky, jak bylo naznačeno v první kapitole. Přítelem Outratou řízený Hlas lidu stál v době předvolební volební kampaně v roce 1936 vždy na Johnově straně, po nástupu do starostenského křesla můžeme v tomto listě sledovat pokračování bezvýhradné podpory ve formě i z dnešního pohledu moderního a propracovaného uplatňování prostředků public relation. V článcích je líčen obraz Johna jako schopného a veřejností oblíbeného politika s vysokým pracovním nasazením a důležitými konexemi na ústředních orgánech.

Starosta města s. dr. John úřaduje na radnici každodenně od časných ranních hodin,“ informoval Hlas lidu ještě předtím, než došlo k převzetí funkce od vládního komisaře.⁸⁶ Přímo v redakci novin se setkal s ministrem železnic Rudolfem Bechyněm. Hlas lidu informuje, že starosta poukázal na různé problémy, které trápí Prostějov, zejména bytovou krizi a žádal ministra o podporu a pomoc při řešení této dlouhodobé potřeby. „Soudr. Bechyně slíbil, kde jen bude možno, napomáhat městu k jeho žádoucímu rozvoji.“⁸⁷ Hned o tři týdny později Hlas lidu píše, že John ve věci výstavby sociálních bytů intervenoval v Praze u ministra sociálních věcí Jaroslava Nečase a se stavbou by se mělo začít ještě v letošním roce. (!) Na jedné z prvních schůzí městské rady John informoval, že opětovně navštívil ministerstvo sociálních věcí a věci postupují dopředu, na ministerstvu národní obrany docílil zvýšení rozpočtu na výstavbu nových kasáren v Prostějově z osmi na dvanáct milionů korun, u ministra zdravotnictví pak dosáhl nárůstu státních subvencí na vnitřní vybavení nemocnice ze 40 na 52 tisíc korun.⁸⁸

V říjnu 1937 opravdu začala přípravnými pracemi výstavba nového domu s 94 sociálními byty. „Starosta dr. John přímo v rekordním čase odklidil všechny překážky, které již byly toho druhu, že se zdálo, že ke stavbě domu nedojde. Stavbou domů pro chudé plníme slib, že se všemožně budeme starati o lepší bydlení chudých lidí v Prostějově,“⁸⁹ píše se s tím, že jde pouze o začátek, na další byty bude pamatováno v příštím rozpočtu města.

86 Prostějov, zprávy z města. Hlas lidu, č. 70, 8. září 1937, 3.

87 Ministr soudr. Bechyně v Prostějov. Hlas lidu, č. 67, 28. srpna 1937, 2.

88 Městští radní začnou už úřadovat. Hlas lidu, č. 81, 16. října 1937, 3.

89 Stavba domů pro chudé byla zahájen. Hlas lidu, č. 83, 23. října 1937, 3.

Hlas lidu podporoval Johna i po stránce vybavení technickými prostředky komunikace, jak vyplývá z publikovaného inzerátu.⁹⁰ John vyjednal celodenní radiovou relaci o Prostějově v Českém rozhlasu. Stranické noviny to komentovaly slovy, že „nová městská správa se snaží také o dobrou propagaci našeho města.“⁹¹ Johnem vyjednané vysílání rozhlasové relace o Prostějově se konalo 4. ledna 1939 vysílaly všechny celostátní rozhlasové stanice v odpoledních hodinách reportáž z prostějovského muzea zdůrazňující krajský hanácký ráz, od 19.15 hodin pak brněnský rozhlas přenášel do éteru proslov starosty Johna a poté koncert místních pěveckých sborů Vlastimila a Orlice.⁹²

Noviny sociální demokracie vykreslovaly Johna jako nejschopnějšího starostu, který si umí poradit s každým problémem. A pokud nějaký problém nastal, obratně odrážely sebemenší stín kritiky svalováním viny na druhé. To můžeme sledovat například v případě zabahněných chodníků po dnech nepřetržitých dešťů: „Náprava se sjednává, ale vždy k ní dochází teprve tehdy, až starosta zakročí a nařídí, aby ta či ona svízel byla odstraněna. Ale je možno, aby starosta věděl o každém chodníku, zkrátka o všem? Městským orgánům chybí více vlastní iniciativy a snad i dobré vůle posloužit občanu všude, kde je nutno a potřebno.“⁹³ Na jinou krizovou situaci reagoval Hlas lidu v době tlaku na Johnovo odvolání na jednání zastupitelstva v lednu 1939: „Nechceme nic přeháněti, nic zveličovati, ale máme právo konstatovati, že schůze vyzněla v mohutný projev důvěry starostovi dru O. Johnovi.“⁹⁴ Jednalo se o boj marný, vznikem stran národního sjednocení se změnil poměr v koalici a John tlak nemohl ustát a odstoupil. Hlas lidu to ještě stačil okomentovat s tím, že odchází dobrý starosta, který se postu vzdávat nemusel. Krok provedl v zájmu celého města, aby nebyly vyvolány předčasné volby, nebo se nevrátilo úřední řízení vládním komisařem: „Dr. John opět dal přednost potřebám a zájmu města, jak to ostatně mnohokrát osvědčil v úřadě starosty města.“⁹⁵

O tom, jak důležitá byla pro Johna mediální prezentace, píše ve své knize jeho žena. Autorské články ji, když byl v Prostějově, diktoval do psacího stroje,⁹⁶ zmiňuje,

90 „Slavnostní projevy pana starosty města Dra. O. Johna byly reprodukovány přístroji značky Philips, instalaci provedla firma Šťastný v Prostějově. Proto byl přenos bezvadný a mohli jste rozumět každému jeho slovu.“ Inzerát. Hlas lidu, č. 85, 30. října 1937, 3.

91 Prostějov, zprávy z města. Hlas lidu, č. 92, 24. listopadu 1937, 3.

92 Prostějov v rozhlasu. Hlas lidu č. 101, 30. prosince 1937, 3.

93 Starosta nemůže o všem vědět. Hlas lidu, č. 99, 18. prosince 1937, 3.

94 Vůli lidu nutno respektovati. Hlas lidu, č. 5, 21. ledna 1939, 3.

95 Dobrý starosta odchází. Hlas lidu, č. 6, 25. ledna 1939, 3.

96 Svozilová Johnová, 410.

že manžel psal úvodníky do Hlasu lidu.⁹⁷ Stála mu po boku a v konzultovala s ním pracovní věci a aktuální situaci. „Měli jsme ve zvyku prodlužovat si společný život nočními rozhovory. Nikdy nebyly plané a vždycky měly ohromný půvab,“⁹⁸ píše Svozilová Johnová.

2.3 Rétoricky zdatný politik

Právnícké povolání je s politikou nerozlučně spojeno již od vzniku politiky západního typu.⁹⁹ O výhodách této profese píše Weber, když analyzuje, že právě advokát vede záležitosti na základě přesvědčování argumenty, jejichž síla spočívá v logice, nikoliv v tom, zda jsou dobré či špatné. Přitom má převahu nad každým úředníkem ve smyslu technicky vedeného působení: „Neboť dnešní politika je v převážné míře vedena veřejnými prostředky mluveného nebo psaného slova. Zvážit jeho působení spadá do nejvlastnějšího okruhu úkolů advokáta, ne však odborného úředníka, který není žádným demagogem a co do svého účelu jím ani nemá být.“¹⁰⁰

Bohatý literární jazyk s příklady lze sledovat při vysvětlování dlouholetých problémů neinvestování do infrastruktury na komunální úrovni: „Proč jinak ten náš Prostějov za celá desetiletí nevzrostl ani o jediného obyvatele? Průmyslové, živé, průbojné město, střed bohaté Hané, skomírá neodůvodněnými úbytky a zkornatěním jako stařec, který nemá již co říci a jehož síly se vyčerpávají odpoledním spánkem na pohodlné pohovce s prachovými polštáři pod sebou.“¹⁰¹

Moderní názor a poutavý přírůbek vztahu občanů a města vyslovil v prvním projevu k úředníkům radnice po nástupu do funkce starosty: „Ještě bych chtěl poukázat, že se dívám na město především jako na velký hospodářský podnik. Prameny jeho příjmů, ať přímo nebo nepřímo, plynou z poplatnosti občanstva. Obecní přírůžky, dávky a jiné povinnosti odvádí nám občan jako kus výnosu své pilné práce. Prostějov jest městem těžké práce a tyto peníze, které spravujeme, jsou jejím výsledkem. (...) Všichni musíme se svěřenými penězi hospodařiti šetrně a rozvážně. Občanstvo nás bude sledovat a my jsme povinni přesvědčiti každého z poplatníků města a každého občana, že s penězi města hospodaříme svědomitě a účelně.“¹⁰²

97 Tamtéž, 361, 356.

98 Tamtéž, 224.

99 Srov. Weber, když zmiňuje důležitost univerzitně vzdělaných právníků specifickou pro západní část světa založený na římském právu, 259.

100 Tamtéž, 259.

101 Budujeme osvobozený Prostějov. Dr. Oldřich John, Hlas lidu, č. 12, 8. září 1945, 1.

102 První veřejný projev starosty města Prostějova. Hlas lidu, č. 69, 4. září 1937, 3.

Právě takové projevy představují účinný prostředek pro vytvoření dialogu s příjemci, aby i samotné publikum bylo vtaženo do politiky, vlastně jako pokus přesvědčit jiné, aby sdíleli stejné pohledy a názory.¹⁰³

John byl pro úspěch v politice vybaven fyzickými předpoklady, z dochovaných fotografií je zřejmé, že měl vysokou postavu s širokými rameny; na recipienty působil příjemným hlubokým hlasem, hovořil rozvážně s výraznou artikulací a větnou melodií.¹⁰⁴ Svozilová Johnová připomíná přetiskem článku Práva lidu z 18. července 1946 údiv novinářů nad tím, že poslanec John pronáší své projevy spatra, bez jediné čárky připraveného textu, a dokáže zaujmout celou sněmovnu.¹⁰⁵ Přesto si projevy dopředu pečlivě připravoval a na jejich formulaci kladl velký důraz. V dramatické době po obsazení Sudet a zostřující se mezinárodní situací popsal bezvýchodnost Mnichovskou dohodou spojenci opuštěného Československa: „Bylo nám zabráněno, abychom svou krví chránili tu půdu, která dále tisíce let byla naší vlastní a museli jsme nečinně přihlížet, jak její části jsou odervávány. Nebyl bych zdrcenější, kdyby mi zemřela matka. Není to rouhání, moje matka nejlépe ví, jak vášnivě na ní lpím a chápe mne. Ale přece bych si řekl, že zákony boží nebo přírody určily konec jejich dní. Věřil bych dále v to, co mne naučila a očekával bych okamžik, kdy se k ní vrátím. Ale zde byla pošlapána naše víra v mravnost a důvěru.“¹⁰⁶ V Prozatímním národním shromáždění prosazoval systematickou finanční podporu pozůstalých po obětech nacismu přijetím samostatného zákona s odůvodněním: „Chceme být přesvědčeni, že bylo vykonáno opravdu všechno, aby jejich hmotné potřeby a duševní bezpečnost a klid byly nejmenším zajištěny tak, jako by to byli učinili jejich otcové a muži.“¹⁰⁷

Jak ostře protikladné jsou potom veřejné projevy a prohlášení Johna v duchu totalitní propagandy v době následující po únoru 1948, bude přiblíženo ve třetí kapitole. Přesto formulačně zdatný John i v této době projevuje schopnost sestavení argumentačně elegantních vyjádření. V dopise ministrovi národní bezpečnosti Karolu Bacílkovi žádá o vyřešení problémů, do kterých se dostávají kolegové pověření

¹⁰³ Zohar Livnat a Beverly A. Levin. The interpersonal strand of political speech. *Language & Dialogue*, vol. 6, no. 2. pp. 275 - 305. EBSCOhost [staženo 10. května 2017].

¹⁰⁴ Volba a slib prezidenta Antonína Zápotockého, 21. 3. 1953. Zvuková ukázka, hovoří předseda Národního shromáždění dr. Oldřich John, prezident republiky Antonín Zápotocký. Zajímavosti v Digitálním repozitáři Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/zvuk/zapoto53.mp3> [staženo 14. dubna 2017]

¹⁰⁵ Svozilová Johnová, 408-409.

¹⁰⁶ Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Prostějov, Materiály Městského zastupitelstva v Prostějově. Nezpracováno. Zápis o schůzi městského zastupitelstva v Prostějově konané 11. listopadu 1938.

¹⁰⁷ Interpelace poslance soudruha dr. Oldřicha Johna. *Hlas lidu*, č. 23, 22. prosince 1945, 1.

infiltrací nekomunistických stran. „Plnění takových úkolů má pro ně ale nepříjemné následky, protože všem orgánům státní bezpečnosti není politická nutnost tohoto styku dostatečně jasná. Soudruzi z aparátu státní bezpečnosti zaznamenávají takovéto styky našich soudruhů do závadových kartoték, které se pak samozřejmě s nimi vlečou celý život. Z těchto důvodů soudruzi, i když vidí závažnost tohoto úkolu a také užitečnost i soukromých styků s funkcionáři a tajemníky socialistů a lidovců, odmítají tento úkol plnit.“¹⁰⁸ Aby se ukázal v lepším světle, v životopise pro Státní bezpečnost upravil faktický průběh vyjednávání o koalici na prostějovské radnici po volbách 1936: „Obratným manévrováním podařilo se vytvořit koalici všech stran, jejímž jádrem byla soc. demokracie a KSČ proti zvítězivšímu národnímu sjednocení a dalším důsledkem toho bylo, že jsem byl zvolen starostou města za situace jinak velmi svízelné.“¹⁰⁹

Přes svou výřečnost uměl John v momentech, ve kterých mu nebylo příjemné sdělovat negativní skutečnosti, přenechat slovo druhým, dokládá to zápis schůze prostějovské sociální demokracie, na níž bylo projednáváno nečekané sloučení s KSČ. John se zpočátku omluvil, že je velmi unaven a bude mluvit po částech, řídící schůze v průběhu oznámil, že výsledek jednání mezi Johnem, Gottwaldem a Slánským oznámí Krapka. Sdělil, že na Johnovu otázku, zda jsou ochotni zaručit sociální demokracii klidnou spolupráci a vývoj, Gottwald se Slánským řekli, že existence sociální demokracie je nutná. Své vystoupení Krapka uzavřel tím, že nebude-li jiná možnost, musí sociální demokraté v boji za myšlenky a jejich náplň, kterou nesou 70 let, vstupovat do KSČ, rozleptávat ji a zmocňovat se pozic.¹¹⁰

John měl svou obhajobu před stranickými kolegy dobře vymyšlenou a zrežirovanou, ovšem nemohl tušit, že zápis z uzavřené schůze se prostřednictvím sekretářky, která začala spolupracovat s StB, dostane do vyšetřovacího spisu a stane se jedním z konstruovaných podkladů pro přípravu obvinění skupiny prostějovských sociálních demokratů z protistátní činnosti.

2.4 Ambice, sebeprosazování a vyvolávání pozornosti

Ambice jsou charakteristickou vlastností úspěšného kariérního politika. Výrazná motivace dosáhnout co nejvyššího postu je hnacím motorem, kterým poráží své

108 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 90 Dopis Johna ministru národní bezpečnosti Karolu Bacílkovi, 20. března 1952.

109 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 631, O. John: Doplněk ke kádrovému posudku.

protivníky a soustřeďuje individuální moc. Přitom si počíná bezohledně i vůči svým kolegům, na které mnohdy ve stranických půtkách nebere ohled. Úspěšný politik je podstatou svého působení nucen používat takové nástroje jako je přetvářka, lež a manipulace. Rozpor mezi politikou a etikou vysvětluje Weber, když za fakt označuje stav, kdy je dosažení pozitivních účelů vázáno na to, že jsou užívány mravně povážlivé nebo přinejmenším nebezpečné prostředky a je nutno počítat s pravděpodobností negativních vedlejších důsledků,¹¹¹ v duchu rčení účel světí prostředky. Chce-li politik dosáhnout chvályhodného nebo prospěšného účelu, je jedno, jakého prostředku k jeho dosažení použije.

„John si ve svém vystupování počínal poněkud herecky, což je pro něj příznačné. V tom na něj působila jeho manželka, která již před válkou byla literárně činnou, psala básně a povídky,“ charakterizoval V. Erban. V této souvislosti lze tvrzení naznačit na již zmíněné Johnově svatbě, která se konala v poutním kostele Na Svatém Kopečku u Olomouce, a o níž informoval i celostátní bulvární tisk. Ihned po obřadu byl Johnovi předán dekret ministerstva vnitra potvrzující jeho zvolení starostou, údajně ráno dorazivší na prostějovskou radnici. Podezření, že se jednalo o připravenou akci na efekt, dokládá datace dekretu, svatební obřad se konal 17. srpna,¹¹² ovšem dekret byl vydán již o 13 dnů dříve.¹¹³ Zatímco složka Oldřicha Johna ve fondu jeho manželky je prázdná, nalezneme v něm materiály, svědčící o pro ni důležitém významu společenské prestiže. Svozilová Johnová si do své sbírky zařadila například pozvání od Marie Zápotocké na odpolední svačinu, poděkování Marty Gottwaldové za zasloupanou vázu a kytici, pozvánky na různé recepce, nebo dopis od samotného Gottwalda s díky za darování jejího románu a básnické sbírky.¹¹⁴ Svozilová Johnová neopomene podotknout, že při slavnostní schůzi Národního shromáždění ve Vladislavském sále, potvrzující volbu Gottwalda prezidentem, měla čestnou vstupenku číslo tři. „Na jedničce seděla paní Marta Gottwaldová, na dvojce její dcera. Z druhé strany vedle sebe jsem měla paní Zápotockou, také v černém.“¹¹⁵

110 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 115-117, Opis záznamu schůze MO ČSSD v Prostějově z 10. dubna 1948.

111 Weber, 286.

112 Viz Svozilová Johnová, 162: „– Dovolte mi pane starosto, říká oddávající páter Dragoun. – Tady je vaše jmenování. Došlo dnes ráno z ministerstva.“

113 Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Prostějov, Materiály Městského zastupitelstva v Prostějově. Nezpracováno. Ministerstvo vnitra potvrzuje Vaši volbu starostou města, adresát Oldřich John. Odesláno 4. srpna 1936

114 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206.

115 Svozilová Johnová, 474.

Podle svědectví Fišera John nešetřil na své sebe prezentaci, i když byl jinak velmi spořivý. Když převzal záštitu nad nějakým sportovním podnikem nebo slavností, dovedl věnovat až 5.000 Kč, ovšem ostentativně, chtěl dlouhou řeč, předem kladl důraz na to, aby jeho jméno bylo markantně vyznačeno na plakátech a aby bylo přítomno hodně lidí. Když tomu tak nebylo, uměl dát najevo velmi výrazně svou nelibost.¹¹⁶

John dbal na podporu svého společenského významu také členstvím v prestižních organizacích. V Prostějově byl členem rotariánů¹¹⁷ a zednářské lóže Lafayette v Olomouci. Věřil, že i po únoru 1948 je členství v zednářské lóži slučitelné s politickou činností, jak dokazuje pravděpodobně jím formulované prohlášení, v němž členové Lafayette osvědčují loajalitu a oddanost vládě obnovené Národní fronty.¹¹⁸ V době vyšetřování Státní bezpečností mu přesto členství v zednářské lóži bylo přitěžující okolností ve fázi konstruovaného obvinění z protistátní činnosti.

Johnovy osobní ambice dokládá už výsledek jednání o koalici po komunálních volbách v roce 1936 na prostějovské radnici. John ve snaze získat starostenský post de facto obětoval své straníky: Sedláčkovi z Národního sjednocení nabídl post svého prvního náměstka a čtyři křesla v jedenáctičlenné radě, složené z šesti stran, přičemž sociální demokraté v ní obsadili pouze jeden mandát. Po zvolení starosty upevňoval svou pozici dalšími veřejnými funkcemi. Byl zvolen například předsedou místní školské rady v Prostějově.¹¹⁹

Vlastnosti a charakter Johna popisuje V. Erban slovy: „Ve svém jádře předválečný vysoký funkcionář soc. dem. strany starého typu, je to člověk, který i v politice jest obratným advokátem. V podstatě měšťák a oportunist, který jest však velkorysý a svůj politický směr a taktiku přizpůsobuje svým záměrům včas a důkladně.“¹²⁰ Z. Peška si ve svém deníku z 25. června 1946 poznamenává: „V Brně si také soudruzi stěžovali na Dr. Johna, že se všemi prostředky dere kupředu a chce býti za každou cenu ministrem. Uváděli případ, že vystoupil v zemském výboru strany určitým způsobem, když myslel, že se to bude líbiti, ale pak v ústředním výkonném výboru zcela opačně.“ Johnovy ministerské ambice dokládají také další vyjádření. Agent V-101 píše ve zpravodajské zprávě v červnu 1948: „V kruzích ministerstva průmyslu, kde se

116 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 196, výpověď Vladimíra Fišera.

117 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 67, ofotografovaná legitimace Rotary Clubu International na jméno Oldřich John.

118 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 78, Prohlášení členů lóže Lafayette z 3. dubna 1948.

119 Místní školní rada v Prostějově ustavena. Hlas lidu, č. 98, 15. prosince 1937, 3.

počítalo s příchodem poslance Johna, byla s menší hrůzou přijata zvěst, že se John stane předsedou sněmovny a že se ministrem může stát dr. Ivan Holý, což by znamenalo, že ministerstvo průmyslu bude důkladně přebudováno.¹²¹

Pokud Erban a Peška staví Johnovu politickou obratnost a přizpůsobování názorů k získání výhodnější pozice do negativní konotace jakéhosi nečestného jednání, je třeba připomenout na principiální rozpor, totiž že etika v obecně platném mravním principu platí i v politice. Shrňme polemiku Webera,¹²² podle kterého jde o triviální omyl. Vzhledem k tomu, že rozhodujícím prostředkem v politice je násilí, jímž si stát v poměru panství člověka nad člověkem úspěšně nárokuje legitimní fyzickou moc na určitém území. Pokud je násilí specifickým prostředkem vykonávání moci a politika snahou podílet se na ní nebo mít vliv na jejím rozdělení, nemohou v ní platit obecné etické a mravní zásady. Politik pracuje s touhou po moci jako s oprávněným nástrojem.

A právě mocenské léno si John za dobu svého působení v politice dokázal vystavět. Sociální demokracie v Olomouckém kraji měla po roce 1945 nejvíce členů a zároveň největší zastoupení v národních výborech v rámci celé Moravy.¹²³ Do parlamentních voleb v roce 1946 si za sebe jako dvojku postavil Čenka Skokánka. „John si za léta práce na stranické úrovni vybudoval zcela neochvějné postavení vůdce sociální demokracie v Olomouckém kraji. Na krajském sjezdu v roce 1947 o něm mluvil poslanec Čeněk Skokánek s úctou ve třetí osobě a ani nevyslovoval jeho jméno, jenom říkal on.“¹²⁴ Dobře zorganizovanou a sjednocenou regionální partajní síť pak mohl využít právě na důležitém celostátním sjezdu sociální demokracie v Brně, na kterém delegáti z Olomouckého kraje jako jediní hlasovali jednotně pro návrhy předkládané levici.

Využití situace k předstížení politických partnerů u Johna spatřujeme v převzetí iniciativy v počátcích prací na nové ústavě v roce 1946. Přestože předseda vlády Klement Gottwald v projevu před poslanci při představování svého programu jako první bod zdůraznil přípravu ústavy vládou, hned o den později vystoupil John s tím, že by se návrh ústavy měl rodit na parlamentní půdě: „Bylo by to nejlépe možné

120 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. Zápis o výpovědi se zajištěným JUDr. Vojtěchem Erbanem.

121 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 93-94, Agenturní zpráva agenta s krycím jménem V-101 ze dne 8. června 1948.

122 Weber, s. 244, 281, 283, 286.

123 Zpráva o činnosti Československé strany sociálně demokratické 1947, přílohy Organizační zpráva a Přehled o zastoupení stran NF v ONV a MNV.

124 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. Zápis o výpovědi se zajištěným JUDr. Vojtěchem Erbanem

ustavením komise anebo zvláštního sboru, sestaveného především ze členů parlamentu, dále ze členů vlády a konečně ze zástupců Národní fronty, který by otázky nové ústavy podrobil diskusi a studiu a který by potom předložil vládě ke konečnému schválení a předložení plenu parlamentu návrh naší nové magna chartae. Prosím, aby této věci byla věnována zvláštní pozornost, neboť věřte, že republika bude demokratickou jenom tehdy, jestli parlament demokraticky bude provádět všechna ona práva, která mu přísluší.¹²⁵ Tento názor získal podporu většiny, a John se stává předsedou nově zřízeného Ústavního výboru, který novou ústavu připravuje.

3. Politický pád

Max Weber postuluje, že již staří křesťané věděli velmi přesně o tom, kdo vstupuje politiky, vstupuje do spolku s ďábelskými mocnostmi, protože světu vládnou démoni. A věděli, že pro jednání takového člověka neplatí, že z dobrého pochází jen dobré a ze zlého jen zlé, nýbrž často opak. Kdo to nevidí, je podle Webera politickým dítětem. V této souvislosti zmiňuje kvakery v Pensylvánii, radikální pacifisty, pro které byl jejich experiment tragický potud, že jakmile vypukla válka za nezávislost, nemohli se zbraní v ruce bránit své ideály.¹²⁶

Podle Erbana zaujal John po únoru 1948 jakýsi samostatný postoj vedle Fierlingera a v červnu 1948 si mu stěžoval na to, že se mu v KSČ obtížně získávají přátelé. John se s Fierlingerem osobně seznámil až v roce 1945, do té doby ho znal jen z jeho literární činnosti.¹²⁷ Po sjezdu sociální demokracie v roce 1947 ho pro svou ženu charakterizuje: „Politicky jasný socialista značného formátu, v koncepci rozevlátý, bez instinktu pro výběr lidí a bez schopnosti organizovat práci. Osobně snad dobrý člověk, bez citového sepětí s nejintimnějšími spolupracovníky, s nimiž jde zpravidla jen, pokud je to nutné.“¹²⁸ John zmiňuje, že Fierlinger je snadno ovladatelný, němu se sice chová vždycky laskavě a přátelsky, ale neodvažuje se říct, že je to přátelství, které by ho neopustilo, kdyby je potřeboval. Neupřímnost jejich vzájemného spojení vyplývá i z dalšího svědectví. Agent Kojenec referuje 25. března 1948 v souvislosti o demisi

125 Stenoprotokol 5. schůze ÚNS 1946-1948, 10. července 1946. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/005schuz/s005005.htm> [staženo 23. dubna 2017]

126 Weber, 288–290.

127 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 623, životopis psaný Oldřichem Johnem.

128 Svozilová Johnová, 435–436.

Laušmana na funkci předsedy strany a volbě Fierlingera: „Někdy v únoru po návštěvě u Fierlingera Jankovcová, Vácha a Hájek mluvili o tom, že by John jako předseda byl lepší, a to proto, že je lepším organizátorem. Fierlinger prý, místo aby organizaci řídil z ústředí, mluví tady k 500 rolníkům na nějaké zapadlé vesničce, hned píše článek do nějakého krajinského listu.“¹²⁹

3.1 Johnova role kolem února 1948

Svozilová Johnová zmiňuje, že od prvních dnů roku 1948 manžel absolvuje spoustu jednání, 7. února do deníku píše „Situace je na prasknutí, říká Olda po návratu z Prahy. Cítí to všichni lidé. Nedůvěra, obavy, úzkost.“¹³⁰ Na druhou stranu se mohl ocitnout v určité izolaci, jak nasvědčuje oznámení Alexeje Čepičky Johnovi z 5. února: „Děkuji za vyřízení tiskové záležitosti a lituji, že jsem s Tebou nemohl projednat osobně věci, na nichž jsi měl zájem. Z referátu, který mi byl podán, považuji za nutné vrátit se k věci při nejbližším osobním setkání.“¹³¹

„Dr. John má nejjasnější hlavu z politiků levice a je určitě osobou politicky velmi významnou,“ poznamenal si v době únorové krize 1948 Bedřich Rattinger, tajemník komunistického poslaneckého klubu. S Johnem se viděl nejčastěji ze všech sociálnědemokratických poslanců, jak vyplývá z jeho záznamů.¹³² Řešili spolu konkrétní poslance sociální demokracie v otázce podpory domluveného postupu. Společně poslouchali přenos Gottwaldova projevu 21. února ze Staroměstského náměstí, na kterém vyzval k ustavování akčních výborů. John se stal později generálním tajemníkem Ústředního akčního výboru Národní fronty. Jak zdůrazňuje Veber, akční výbory, jimž byla daná do vínku „očista“ veřejného života, se staly hlavní pákou mocenského tlaku komunistů, přičemž se jednalo o nezákonné instituce, které vznikly bez jakékoliv legislativy.¹³³ John po projevu Gottwalda na návazné schůzce sděluje Rattingerovi, že se může spolehnout na levici v ČSSD při zasedání výkonného výboru, pokud by se nepodařilo pravici neutralizovat, ať určitě počítá s tím, že levice sociální demokracie půjde do tohoto rozhodného boje s KSČ.¹³⁴ Rattinger dále zmiňuje podporu Johna rozhodnutí komunistů odvolat plenární schůzi sněmovny a zejména ho chválí za

129 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 74, Agenturní zpráva od agenta Kojence.

130 Svozilová Johnová, 453.

131 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206. Dopis Alexeje Čepičky, ministra vnitřního obchodu.

132 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 96-113, Informace od dr. Rattingera.

133 Veber, 262.

134 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 96-113, Informace od dr. Rattingera

zásah u tajemníka ÚNS dr. Madara, který si již v sobotu chtěl vyžádat podpis Hladkého¹³⁵ ke svolání schůze předsednictva sněmovny.

John svůj slib dodržuje, na zasedání ústředního výkonného výboru ČSSD 23. února 1948 je to právě on, kdo předkládanými návrhy v několika hlasování postupně získává hlasy pro účast sociální demokracie v ústředním akčním výboru Národní fronty. Ke konečnému rozhodnutí dospělo vedení strany sice až o dva dny později, Nedvěd ale upozorňuje, že výsledek Johna a tím i levice byl značným úspěchem, když pro jeho návrh hlasovalo 28 členů, před únorem 1948 mohla levice počítat při bojovém hlasování pouze s 13 hlasy.¹³⁶

„John navazuje na náš dřívější rozhovor o nutnosti očisty v soc. dem. straně, ukázal mně článek v Právu lidu, týkající se vyloučení posl. Novotného a Veverky, jako důkaz toho, že bylo již provedeno, o čem jsme posledně mluvili a na čem jsme se usnesli,“¹³⁷ zapsal si Rattinger 5. března.

V dnech 3. - 7. dubna je John mimo republiku. Odjíždí s dalšími poslanci na zasedání Meziparlamentní unie do Nice. Svozilová Johnová publikuje jeho krátké úsečné zprávy na pohlednicích, které ji každý den zasílal s tím, že ho nepoznávala, působil na ni neklidně.¹³⁸ Jeho delegování pak analyzuje jako záměr, aby se mohl na něj uskutečnit podraz v podobě přijetí jednotné kandidátní listiny a sloučení sociální demokracie s KSČ, a to navzdory danému čestnému slovu před několika dny. Zápis z 27. února 1948: „Lidé situaci nechápou. – Všichni potřebujeme čas k zažití té mely, řekl Olda. – Ale o naši stranu se nikdo bát nemusí. Když bylo jednání s Gottwaldem a se Slánským, dali mi ruku na to, že sociální demokracie zůstane samostatná.“¹³⁹ Agent s krycím jménem Kojenec sice podává 25. března zprávu: „Fierlinger, John, Jankovcová a Lindauer tvoří ve svém smýšlení jednotný kolektiv. Jsou přesvědčeni, že v dohledné době dojde ke sloučení sociálně demokratické strany se stranou komunistickou,“¹⁴⁰ ovšem právě v tento den John před funkcionáři okresu Klatovy říká: „... přineslo vyjasnění v ten smysl, že strana československé sociální demokracie je pro naše vnitřní poměry nezbytností a proto je nutno, aby byla důsledně a opravdově vybudována.“

135 Jaroslav Hladký (1893-1981), v letech 1945-1948 předseda poslaneckého klubu ČSSD, 1947-1948 místopředseda ÚNS.

136 Nedvěd, 63.

137 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 76, Zápis Rattingera z 5. března 1948.

138 Svozilová Johnová, 461-462.

139 Svozilová Johnová, 460.

140 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 74, Agenturní zpráva od agenta Kojence.

Je tak opravdu pravděpodobné, že John se o sloučení dozvěděl až po návratu z Francie. Nejvyšší orgán komunistů už 5. dubna rozhodl o sestavení jednotných kandidátek Národní fronty do nadcházejících voleb, 9. dubna zasedání ústředního výboru KSČ potvrdilo sloučení s ČSSD. Rozhodnutí muselo být podle Nedvěda¹⁴¹ velmi rychlé, s vedením sociální demokracie, reprezentované Fierlingerem, bylo o sloučení jako bezprostředním úkolu dne poprvé jednáno jen několik hodin před zasedáním vedení KSČ. Sociální demokraté ho odsouhlasili. A většina členů se to dozvěděla na druhý den z novin, dříve, než o tom jednalo odpolední představenstvo strany. John se ho neúčastnil, obhajoval sloučení na schůzi do Prostějova.

John ale už odjel do Nice vybaven připravenou argumentací, která měla rodícímu se režimu dokládat zdání parlamentní demokracie a politické plurality. Rozsáhlý dvacetistránkový materiál, vysvětlující demisi ministrů jako projev reakčních sil a pokus o provedení pučistických úmyslů ve snaze zvrátit výsledek voleb dřív, než by k nim došlo, končí vyjádřením: „Lze tedy závěrem říci, že se krise řešila ústavně parlamentně a demokraticky, aniž se byl vykonával jakýkoliv nátlak na poslance nebo na ÚNS. Fakta tuto sdělovaná konstatují jen skutečnost a pravdu.“¹⁴² Veber označuje roli komunistů jako neprůhlednou, na jedné straně podněcovali a vytvářeli příznivé podmínky pro činnost levé frakce v sociální demokracii, na straně druhé se všemožně zasazovali, aby strana zůstala jednotná a v žádném případě se nerozdělovala.¹⁴³ John byl zvolen do šestičlenné delegace sociálních demokratů pro jednání o sloučení s KSČ 10. dubna. Na tomto jednání Fierlinger obhajuje splynutí s komunisty slovy: „KSČ se stane stranou celonárodní s tuhou vnitřní disciplínou. Nám, soudružky a soudruzi, je tato disciplína velmi potřebná, málo jsme si ji sami kultivovali.“¹⁴⁴

John dostává na schůzi předsednictva ČSSD konané 15. dubna úkol, aby ve spolupráci se zástupcem KSČ Gustavem Barešem¹⁴⁵ připravili text komuniké oznamující sloučení obou stran. V něm sloučení se sloučení obhajuje: „Činíme tak v

141 Nedvěd, 67–68.

142 Národní archiv v Praze, Rattinger Bedřich, prof., Č. f. 1907, inv. č. 5. Návrh na prohlášení Československé skupiny Meziparlamentní unie pro schůze komisí a subkomisí MU, konané ve dnech 3. -7. dubna 1948 v Nizze.

143 Veber, 184.

144 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 77-79, Záznam ze schůze představenstva ČSSD ze dne 10. dubna 1948.

145 Gustav Bareš (1910-1979), poslanec ÚNS za KSČM, novinář a stranický ideolog

zájmu strany, její síly a budoucnosti, v zájmu republiky a jejího demokratického vývoje k socialismu, který je vážně ohrožen.“¹⁴⁶

3.2 John předsedou parlamentu

Funkce předsedy nejvyššího zákonodárného sboru byla pro Johna odměnou za jeho postoj v únoru 1948. Vyplývá to nejen kontextu jeho jednání, ale i z výpovědi Bohumila Laušmana.¹⁴⁷

Z obrátěného politika pohybujícího se na bitevním poli stranického a parlamentního boje se stala loutka ve spárech totalitního formalismu a prázdných frází. Naprostý zvrát v jeho rétorice spatřujeme již v shrnutí práce Ústavního výboru, když odstoupivší bývalé kolegy hodnotí slovy: „Setkali jsme se jednak s neporozuměním, jednak s přímou agresí, která ať už pod záminkou nebo přímo snažila se využití problémů ústavních k onomu nástupu, který končil odchodem některých ministrů z vlády a nakonec po vítězném nástupu vytvořením nové vlády Národní fronty.“¹⁴⁸ Z pozice předsedy parlamentu přednáší na půdě Národního shromáždění slavnostní proslovy plné ideologických hesel a klišé v rámci totalitní propagandy, nejčastěji například k narozeninám generalissima Stalina, pronáší také smuteční projevy, ten nesladkobolnější při úmrtí právě Stalina a Gottwalda.¹⁴⁹ Ve svém prvním parlamentním vystoupení po zvolení předsedou o sněmovně řekl: „Nebude to už parlament formální demokracie, tedy kolbiště, na němž se odehrávají aspoň z části nenávistné boje tříd a osob, nýbrž parlament lidově demokratický, tedy parlament dorozumění, svornosti, tvoření a spolupráce.“¹⁵⁰ Ve vánočním projevu, který vysílal rozhlas 25. prosince 1948, události minulých měsíců líčí: „Ano, rozbili jsme starý svět v tomto roce. A leží v

146 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206. Prohlášení funkcionářů Čsl. Strany sociálně demokratické.

147 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 485-487, Záznam o výpovědi obviněného Bohumila Laušmana ze dne 25. srpna 1954.

148 Archiv Poslanecké sněmovny PČR, fond Ústavodárné národní shromáždění, nezpracováno. Stenografický záznam 22. schůze Ústavního výboru, 13. března 1948. Z vystoupení předsedy O. Johna.

149 Národní shromáždění republiky Československé 1948-1954, jmenný rejstřík, JUDr. Oldřich John. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/rejstrik/jmenny/j.htm> [staženo 23. dubna 2017].

150 Stenoprotokol 1. schůze NS RČS1948-1954, 10. června 1948. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/001schuz/s001008.htm> [staženo 23. dubna 2017].

troskách u našich nohou. I do našich vánoc doléhá nárek nevidoucích, malověrných i nenávislných. Rozbili jsme jejich svět sobectví, vykořisťování a bídy milionů.“¹⁵¹

John je podepsán pod rezoluci, kterou Národní shromáždění jednomyslně schválilo 22. února 1950. Konstatuje, že světový mír ohrožují imperialistické mocnosti. „Vlastní příčinou této politiky je zoufalá snaha zachránit hroučící se kapitalistický řád, zastavit pokrok, zahubit opravdovou demokracii zničením socialismu. A v této politice jim přísluhyje Vatikán, pravicoví socialisté i zrádná Titova klika.“¹⁵²

Poslední projev ve funkci předsedy parlamentu při příležitosti zvolení Antonína Zápotockého prezidentem republiky John končí provoláním: „Pod praporem Lenina a Stalina věrní dílu Klementa Gottwalda vpřed k socialismu!“¹⁵³ Od té doby po dalších patnáct měsíců, které mu zbývají do konce volebního období, již v Národním shromáždění nepromluví.

3.3 Vyšetřování Státní bezpečnosti

Osobní operativní svazek Javor byl Státní bezpečností zaveden 27. dubna 1951. Cílem bylo objasnit údajné spiknutí proti státu funkcionářů bývalé sociálně demokratické strany na Prostějovsku. Rozpracování skončilo v říjnu 1959, nepřátelská činnost Johna nebyla zjištěna. Svazek byl v únoru 1966 uložen do archivu. Svazek byl spojen s akcí Odpor, zahájenou v polovině roku 1950, která měla prokázat již zmíněnou protistátní činnost prostějovských sociálních demokratů, ovšem nasazení agenta skončilo fiaskem a ani v následujícím období případ nijak nepokročil. Štábní strážmistr Vít Štobl píše: „Věc ilegální skupiny soc. dem. na Prostějovsku je velmi nejasná. A naprosto nedala obraz nějakého děje. Domnívám se, že agent, který první v tomto případě pracoval, když navázal spojení s Kašpárkem, místo aby vytěžil agent Kašpárka, stalo se to naopak, neboť tento agent je ženou, která celkem si potrpí na milostný poměr, čehož Kašpárek využil a vytáhl z ní vše co potřeboval.“¹⁵⁴ Není zřejmé, zda byl John Státní bezpečností vyslýchán, ve spise není dokumentováno jakékoliv jeho vyjádření, pouze několikrát aktualizovaný životopis.

151 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206. Zpráva ČTK: Vánoční projev předsedy NS dr. Oldřicha Johna, 25. prosince 1948.

152 Národní archiv v Praze, Rattinger Bedřich, prof., Č. f. 1907, inv. č. 5. Rezoluce Národního shromáždění.

153 Stenoprotokol 72. schůze NS RČS1948-1954, 21. března 1953. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/072schuz/s072001.htm> [staženo 23. dubna 2017].

154 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 96-113, Informace od dr. Rattingera.

Jádrem přípravy soudního procesu s Johnem pak bylo obvinění, že z pozice advokáta byl nápomocen vyvedení finančních prostředků prostějovského obuvnického podnikatele Víta Spáčila v době znárodnění národním podnikem Svit Gottwaldov. Fakticky šlo o to, že John vymyslel Spáčilovi způsob, jak vyplatit jeho dva syny. Jak vyplývá z dochovaných materiálů,¹⁵⁵ 24. února 1948 bylo na berní úřad podáno předběžné oznámení o uzavření podmíněné společenské smlouvy zakládající novou veřejnou obchodní společnost, ve které byli Spáčilovi synové podílníky. V důsledku tohoto procesu byla jako budoucí vklad synů Spáčila do firmy dne 18. února 1948 na účet Johnovy advokátní kanceláře deponována částka 1,79 mil. korun. Je možné, že John využil informací o nadcházejícím vývoji ve státě, ale je jisté, že neporušil tehdy platnou legislativu, stejně tak mohlo jít o pouhou náhodu, že k restrukturalizaci prosperující továrny na boty z fyzické osoby na obchodní společnost došlo zrovna v této inkriminované době.

Případ byl rozpoután již v srpnu 1948, kdy se agilní právní oddělení Svitů obrátilo dopisem na advokátní kancelář, kterou už místo Johna vedl Vladimír Fišer s výzvou o vrácení částky. Ta odpověděla s tím, že k žádnému porušení zákona nedošlo, a své stanovisko je připravena obhajovat před soudem.¹⁵⁶ Poté se právník Svitů Kučera dvakrát marně obracel dopisem prostřednictvím tajemníka na Slánského. Po urgencích obdržel oznámení, že Slánský je plně zaměstnán a nemohl případ vyřídit. Ve stejné době se o věci dozvěděl Josef David, předseda poslaneckého klubu KSČ. Protože se stále nic nedělo, neodbytný právník Svitů píše znovu o případu v dubnu 1949,¹⁵⁷ tentokrát je adresátem Rudolf Pimpara, tajemník poslaneckého klubu KSČ.

Deponovaná částka na Johnově účtu byla nakonec za jeho souhlasu 13. srpna 1951 převedena s příslušnými úroky z banky na fond znárodněného hospodářství.¹⁵⁸ Přesto si 18. března 1952 Kučera stěžuje jakémusi Hofmanovi,¹⁵⁹ že tři roky nemůže nikde s Johnovým případem prorazit, celý případ podle něj zarazil Slánský, i když to hlásil také Kopřivovi, dokud byl ještě ministrem národní bezpečnosti, ale ten také nic

¹⁵⁵ Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Prostějov, fond Advokátní kancelář John Oldřich, JUDr., Prostějov, číslo listu NAD: 408, datace 1937-1951. Nezpracováno.

¹⁵⁶ Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 127-129, Dopis advokátní kanceláře Fišer Brodický právnímu oddělení n. p. Svit ze dne 30. srpna 1948.

¹⁵⁷ Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 167, Dopis právního oddělení n. p. Svit tajemníku Pimparovi.

¹⁵⁸ Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 53, Oznámení Státní banky československé ministerstvu lehkého průmyslu z 13. srpna 1951.

¹⁵⁹ Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 106, Sdělení dr. Kučery Václavu Hofmanovi, 18. března 1952.

nepodnikl; nyní to hlásil s. Novotnému na ÚV KSČ. Právě na jaře 1952 přibylo do Johnova svazku nejvíc materiálů a výpovědí.

3.4 Odchod Johna z politiky

Z několika svědectví vyplývá, že John ztrácel půdu pod nohama, ať již z důvodu svého vyšetřování Státní bezpečností, tak i následkem vývoje po roce 1948. Ve svazku Javor je založena výpověď zajištěného Dezidera Strelingera, který se znal s bývalým zaměstnancem Johnovy advokátní kanceláře a jehož potkal někdy v létě 1949 v Prostějově. John mu měl sdělit, že se tady od něj každý obrací pryč a ignorují ho. „John ho žádal, aby důvěrně vyřídil svým známým, že on jest stále tím samým, který byl, jen brečí s vlkama, aby chránil co se zachránit dá.“¹⁶⁰ Jak vyplývá z dalších výpovědí, bývalí straníci Johnovi nemohli odpustit jeho prohlašování o tom, že ke spojení s KSČ nedojde, přitom se v krátké době uskutečnilo. Proto v něj měli nedůvěru, protože si myslí, že co činil, činil jen pro svoji kariéru. John pak měl v úzkém rodinném kruhu prohlásit, že ho mrzí, že do toho vůbec lezl, myšleno do vysoké politické funkce. Jeho známý Josef Polišenský¹⁶¹ zase nevědomky agentovi StB o Johnovi sděluje, že jednou špatně dopadne: „Nasedl do rychlíku s nadpisem kariéra a nyní za jízdy neví, kam ho zavezl a nemůže z něho vystoupit.“¹⁶² V březnu 1951 si vyšetřovatel Hájek poznamenává po schůzce s důvěrníkem, který byl na Johna nasazen: „Důvěrník řekl v kostce toto – u Johna je v poslední době patrna duševní deprese a nervosita.“¹⁶³

V pozici předsedy Národního shromáždění už neměl prostor pro postavení neúnavného vyjednavče a obratného politického soupeře svých protivníků obklopeného řadou zavázaných následovatelů. Proces stále se rozšiřujícího léna osobní moci vůdce byl zastaven. Po faktickém zániku sociální demokracie ztratil pozici významného následovníka Fierlingera, a v novém politickém uspořádání už neměl šanci se uplatnit, struktura komunistické strany to neumožňovala. Sloučení sociální demokraté se do vrcholného vedení komunistů nedostali. Zároveň ztratil svůj dlouhodobě budovaný vůdcovský kapitál v Olomouckém kraji. Po únoru 1948 sice John ochránil svoji síť následovníků, ovšem zlom nastal v dubnu nebo květnu, kdy do

160 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 114, Zápis o výpovědi se zajištěným Desiderem Strelingerem 13. února 1950.

161 Josef Polišenský (1915-2001), český historik a pedagog.

162 Srov. Záznam stržm. Šálka z 31. srpna 1951, Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 199-200, Zpráva Leo Zicha, agenta s krycím jménem Artur z 30. září 1949, tamtéž, list č. 209, Zápis ze schůzky s dr. Polišenským v hotelu Šroubek z 11. září 1951, tamtéž, list č. 51.

163 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 149, John: poznatky, 7. března 1951.

Olomouce přijel Josef Šťastný ze sekretariátu Ústředního výboru KSČ, který byl pověřen stykem s přívrženci jednotného postupu sloučení v řadách sociální demokracie.¹⁶⁴ John se během těchto jednání postavil za Šťastného pokyny a „nechal své stoupence ve štychu, za což mu nemohli přijít na jméno.“¹⁶⁵ Jiří Hájek, tehdejší kandidát Národní fronty do voleb 1948 za Olomoucký kraj, na atmosféru po příjezdu do Olomouce vzpomíná: „Náš sociálnědemokratický sekretariát tam končil svou činnost, [...] část členstva zapojena do volebních příprav s komunisty a další část – podle míst různě početná – znechucená a ustupující do pasivity, někdy i negativní.“¹⁶⁶

Víme, že od srpna 1948 právní oddělení Svitů zasílá vedení KSČ stížnosti ohledně transakcí před znárodněním prostějovské firmy Spáčil, kterou zastupovala Johnova advokátní kancelář, vyšetřování tohoto případu se naplno rozjelo až na jaře 1952. Kdo Johna v prvních měsících z vedoucích komunistických činitelů chránil, lze se jen domnívat, zda šlo Slánského, nebo o Alexeje Čepičku, v tehdejší době ministra spravedlnosti.¹⁶⁷ Až v následující době se začínají objevovat materiály proti Johnovi, jeden se dostal na stůl Karola Bacílka, ministra národní bezpečnosti, jde o přísně tajnou zprávu velitele Vojenské zpravodajské služby z 2. dubna 1952 s výpovědí agenta Arthura v příloze. Svědectví o Johnově údajném kolaborantství s nacisty a protistátní činnosti je tři roky staré, zpravodajci ho objevili při zpracování archivního materiálu pro Hlavní informační správu. „Jelikož se ve zprávě mluví o vysokém státním úředníkovi /s. Dr. Johnovi/ tuto předkládám k Vaší informaci a dalšímu event. využití.“¹⁶⁸

John se vzdává funkce předsedy Národního shromáždění 10. září 1953, zůstává řadovým poslancem do konce volebního období,¹⁶⁹ od října 1953 pracuje v arbitrážní komisi, kde jsou na něj nasazeni dva informátoři Státní bezpečnosti, kteří však nezjišťují žádnou nepřátelskou činnost, pouze zaznamenávají, že John a jeho manželka jsou ve finanční tísní a jsou s touto situací krajně nespokojení.¹⁷⁰ V archivu Svozilové Johnové je uložena kopie dopisu, kterým se John obrací na blíže nespecifikovaný orgán se žádostí o přidělení občanského bytu. I po odchodu z funkce předsedy totiž zůstali

164 Hájek, 156.

165 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 60-65, Zápis o výpovědi se zajištěným JUDr. Vojtěchem Erbanem.

166 Hájek, 167.

167 Alexej Čepička byl ve funkci ministra spravedlnosti v období od 25. února 1948 do 25. dubna 1950.

168 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 92-93, Předložení agenturní zprávy, velitel Vojenské zpravodajské služby František Chalupa, 2. dubna 1952.

169 Poslední schůze Národního shromáždění ustaveného po volbách 1948 se konala 28. listopadu 1953.

170 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 542, Věc Oldřich John – rozpracování, ze dne 24. ledna 1955.

bydlet v úředním bytě Národního shromáždění a John si stěžuje, že nemůže dál nést náklady spojené s užíváním bytu, na který si nevydělá, přičemž už vypršením zákonné lhůty ztratil nárok na státní příspěvek při stěhování.¹⁷¹ Svozilová si na archivovaném potvrzení jejího zařazení do pozice pomocná dělnice v zahradnictví v roce 1958 poznamenává, že v období 1953 až 1958 nemohla sehnat práci a nebyly vydávány její knihy.¹⁷² Státní bezpečnost Johnovy dále sledovala ve snaze vypátrat byt' jen náznak protizákonné činnosti, ve spise jsou zadokumentovány například fotografie Svozilové Johnové ze setkání s neznámou ženou v kavárně Savarin na pražských Příkopech dne 16. prosince 1955 pořízené tajně příslušníkem Státní bezpečnosti.¹⁷³ John umírá 2. srpna 1961 ve svých 54 letech.

Závěr

Oldřich John se výrazně podílel na zavedení totalitního režimu a nakonec se stal jeho obětí. Do politiky vstoupil jako revolucionář podporovaný svými přáteli z radikální Sirény. Podařilo se jim zpřetrhat vazby dosavadního stranického vedení a John se prosadil do funkce starosty jako nejmladší v republice. Díky svým schopnostem a mediální podpoře se stal oblíbeným politikem na místní úrovni, svou popularitu zúročil ve vynikajícím výsledku voleb v roce 1946. Do února 1948 stoupal stále výš. Důkazem je jeho podíl na převzetí rozhodující role parlamentu při tvorbě ústavy, sebezprosažení do funkce předsedy klíčového ústavního výboru a získávání stále většího vlivu rozšiřující se sítí následovníků v rámci sociální demokracie v Olomouckém kraji. Před únorem 1948 byl typickým příkladem politické elity, kterou Pavol Frič zmiňuje výkladem Vilfreda Pareta: označuje je „Liškami“ vybavenými schopností pružně reagovat, racionálně kalkulovat a přesvědčit ostatní o výhodnosti svých nápadů; jde o inovativní a imaginativní jedince, mající však také sklony k bezskrupulóznímu a manipulativnímu jednání.¹⁷⁴

Podle osobního vzorce politického jednání, který měl už zažitý, John pro sebe hledal nejvýhodnější pozici v době kolem únorových událostí 1948. Jak bylo doloženo, sloučení ČSSD s KSČ, dojednané narychlo v době, kdy byl mimo republiku, ho

171 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206.

172 Tamtéž.

173 Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV. List č. 566, Úřední záznam č. 5 ze dne 16. prosince 1955.

174 Frič, 88.

donutilo k rychlé reakci, ovšem neviděl nebezpečí principu dosavadního pluralitního mechanismu politického soupeření, které dosud bravurně ovládal. Podílel se na vzniku totalitního režimu, pomáhal tajemníkovi komunistů Rattingerovi lustrvat sociálnědemokratické poslance a manipulovat jednání parlamentu, plně se ztotožnil s postojem komunistické strany. Získal poté sice post jednoho z nejvyšších ústavních činitelů, ovšem fakticky byl jen přednášečem formálních projevů v duchu totalitní propagandy.

Lze u něj spatřovat osobnostní rysy, jež z hlediska politické teorie konstatuje u politiků jako běžné Jiří Pehe: narcismus, arogance, pocity velikášství či nízká schopnost sebereflexe, bez kterých ale nemůže člověk mimo jiné vydržet nejrůznější politické střety běžné v politickém provozu.¹⁷⁵ Podle Webera jsou pak pro politika rozhodující tři vlastnosti: vášnivost – pocit odpovědnosti – odhad. Vášně ve smyslu věcnosti, vášnivě oddanosti nějaké „věci,“ zároveň odpovědnosti vůči ní činěné a odhadu vnímání reality prostřednictvím odstupu od věcí i lidí.¹⁷⁶ Zdánlivě protikladné předpoklady, jak může být v jednom člověku skloubena horoucí vášnivost, nepřetržitý proces aferentace, důkladného vnitřního zpětného hodnocení realizovaných postupů, jednání, či rozhodnutí, a zároveň schopnosti chladného odhadu? U Johna sledujeme oddanost politice v podobě pracovního nasazení a vysokých ambicí.

Kořeny ambicí účastnit se politického působení O. Johna lze nalézt v jeho dopisu stařečkovi,¹⁷⁷ který, ač s ním byl v pravidelném osobním kontaktu, napsal ve svých jednadvaceti letech; jeho základním sdělením byla výzva, aby sepsal své paměti: „Tradice je cosi, co od narození žije lidem v krvi, co je vede k novým dobrým cílům naprosto podvědomě. Jak teprve působí dobrá tradice vtělená v slovo, které je největším odkazem a darem, protože přivede až k místu, kde přestali rodiče, stařečci, prastařečci, a přenesl přes mnohé, co již generacemi bylo probíjeno, a co netřeba znova začínat! Největším jejím darem však je, že ukáže místo, na němž stojí pluh před nedokončenou brázdou a ukáže cíl, za kterým šli ti, jež jsou nejdražší nám.“¹⁷⁸ V tomto vyznání lze spatřovat jakousi osobní zodpovědnost Oldřich Johna pokračovat v načatém rodinném díle a politicky se angažovat. Nasvědčuje však i jakési naivitě, kterou můžeme spatřovat už u jeho strýce Cyrilla Svozila, který si vstupem do fašistické strany zahrával

175 Pehe, Klaus: Portrét politika ve dvaceti obrazech, 12.

176 Weber, 279.

177 Stařeček bylo v tehdejší době místní označení dědečka

178 Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206, Dopis Oldřicha Johna, v Olomouci 12. října 1928.

s totalitním režimem. Zatímco Svozil na sklonku kariéry od fašistů odešel, u Johna podobnou reflexi poznání komunistického režimu nezaznamenáváme.

Schopnost chladné sebereflexe a pocitu odpovědnosti za své jednání Johnovi chyběla. Svou osobní a politickou odpovědnost nezvládl, ať již chápeme politiku jako morální činnost zakotvenou v osobním vztahu politika k systému mravních hodnot, nebo odmoralizované uskutečňování racionálních návodů pro fungování společnosti, prosazování skupinových zájmů nebo boj o moc.¹⁷⁹ Případ Oldřicha Johna naplňuje definici, kterou postuloval Max Weber: „Je ovšem úplnou pravdou a základním faktem veškerých dějin, [...] že konečný výsledek politického jednání je často, ba přímo pravidelně ve zcela neadekvátním, často přímo paradoxním poměru k jeho původnímu smyslu.“¹⁸⁰

Použité zdroje

Prameny

Archiv bezpečnostních složek, sign. H-672 MV.

Archiv Poslanecké sněmovny, fond Ústavodárné národní shromáždění, nezpracováno.

Národní archiv v Praze, Rattinger Bedřich, prof. Č. f. 1907, inv. č. 5.

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Svozilová Johnová Herma. Č. f. 2206

Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Prostějov, fond Advokátní kancelář John Oldřich, JUDr., Prostějov, číslo listu NAD: 408, datace 1937-1951. Nezpracováno.

Zemský archiv v Opavě - Státní okresní archiv Prostějov, Materiály Městského zastupitelstva v Prostějově. Nezpracováno.

¹⁷⁹ Pehe, Demokracie bez demokratů, 124.

Muzeum Prostějovska. Archiv dobového tisku. Hlas lidu – týdeník sociální demokracie. Hlasy Hané – týdeník Národního sjednocení.

„Ve vládě s komunisty nebudeme mít žádný vliv.“ Deníkové záznamy profesora Zdeňka Pešky z let 1945-1948. Petr Koura a Vítězslav Sommer. Paměť a dějiny. Revue pro studium totalitních režimů. 2, č. 1, (2008), 131–154.

Jiří Hájek, *Paměti* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997), 349.

Herma Svozilová Johnová, *Hanácká sága: Vzpomínky a deníky* (Praha: Arista, 2000), 485.

Vývoj Čs. sociální demokracie (Praha: Cíl, 1947), 48.

Zpráva o činnosti Československé sociální demokracie k XXI. řádnému sjezdu v Brně 14.–16. 11. 1947, (Praha: Cíl, 1947), 195.

Protokol ze zasedání zastupitelstva Československé sociální demokracie ze dne 17. dubna 1948, (Praha: Cíl, 1948), 73.

Národní shromáždění republiky Československé 1948-1954, jmenný rejstřík, JUDr. Oldřich John. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/rejstrik/jmenny/j.htm> [staženo 23. dubna 2017]

Stenoprotokol 5. schůze ÚNS 1946-1948, 10. července 1946. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1946uns/stenprot/005schuz/s005005.htm> [staženo 23. dubna 2017]

Stenoprotokol 1. schůze NS RČS 1948-1954, 10. června 1948. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z

<http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/001schuz/s001008.htm> [staženo 23. dubna 2017]

Stenoprotokol 72. schůze NS RČS1948-1954, 21. března 1953. Digitální repozitář Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/1948ns/stenprot/072schuz/s072001.htm> [staženo 23. dubna 2017]

Volba a slib prezidenta Antonína Zápotockého, 21. 3. 1953. Zvuková ukázka, hovoří předseda Národního shromáždění dr. Oldřich John, prezident republiky Antonín Zápotocký. Zajímavosti v Digitálním repozitáři Poslanecké sněmovny PČR. Dostupné z <http://www.psp.cz/eknih/zvuk/zapoto53.mp3> [staženo 14. dubna 2017]

Vojtěch Outrata. Encyklopedie ČSSD založena ke 135. výročí strany. Dostupné z: <http://www.historiecssd.cz/o/outrata-vojtech/> [staženo 3. března 2017]

Literatura

Pavol Frič, *Vůdcovství českých elit* (Praha: Grada, 2008), 296.

Karel Kaplan, „Případ Oldřicha Johna, Akce Javor,“ in: *Sociální demokracie po únoru 1948* (Brno: Doplněk, 2011), 99–110.

Jan Kuklík, „Politické strany. Národní strana práce (1938-1939),“ in *Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004. 2. díl. Období 1938-2004*. Jiří Malíř a Pavel Marek (Brno: Doplněk, 2005), 1073–1090.

Nicollò Machiavelli, *Vladař* (Praha: Ivo Železný, 1997), 106.

Jaroslav Nedvěd, *Cesta k sloučení sociální demokracie s komunistickou stranou v roce 1948* (Praha: Academia, 1968), 93.

Jiří Pehe, *Demokracie bez demokratů. Úvahy o společnosti a politice*. (Praha: Prostor, 2010), 296.

Jiří Pehe, *Klaus: Portrét politika ve dvaceti obrazech*, (Praha: Prostor, 2010), 287.

Jiří Pernes, Jaroslav Pospíšil a Antonín Lukáš, *Alexej Čepička: šedá eminence rudého režimu* (Praha: Brána, 2008), 305.

Václav Veber, *Osudové únorové dny* (Praha: NLN, Česká historie, sv. 17, 2008), 426 s.

Max Weber, „Politika jako povolání“ in *Metodologie, sociologie a politika*, překlad a výbor Miloš Havelka (Praha: OIKOYMENH 2009), 243–293.

Zohar Livnat a Beverly A. Lewin, The interpersonal strand of political speech, *Language & Dialogue*, vol. 6, no. 2. pp. 275 - 305. EBSCOhost [staženo 10. května 2017].